

**НАШРИЯИ
СУДИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ
ТОҶИКИСТОН**

№ 4, октябр – декабр 2020

Душанбе-2020

Исполнитель:

Нашрияи мазкур бо дастгирии Барномаи «Мусоидат ба давлатдори хуқуқӣ дар кишварҳои Осиёи Марказӣ»-и GIZ (Ҷамъияти олмонӣ оид ба ҳамкориҳои байналмилалӣ) нашр шудааст.

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Ҷамъияти олмонӣ оид ба ҳамкориҳои байналмилалӣ) барномаи мазкурро бо супориши Вазорати федералии ҳамкорӣ ва рушди Олмон (BMZ) иҷро менамояд.

Хулосаҳо, ақидаҳо ва шарҳу тафсириҳо дар нашрияи мазкур зикргардида мавқеи муаллифон буда, бе ягон шарт мавқеи GIZ ё BMZ-ро инъикос наменамоянд.

Барои роӣгон (бепул) паҳн намудан пешбинӣ шудааст.

* * *

Данное издание было опубликовано при поддержке Программы GIZ «Содействие правовой государственности в странах Центральной Азии».

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Германское общество по международному сотрудничеству) осуществляет эту программу по заказу Федерального министерства экономического сотрудничества и развития Германии (BMZ).

Приводимые в настоящем издании данные, заключения, мнения и интерпретации являются позицией авторов и никак не могут рассматриваться как отражающие позицию GIZ или BMZ.

Предназначено для бесплатного распространения.

Сармухаррир –	Шермухаммад Шоҳиён – Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳайати таҳририя: Лутфуллозода Ш.–	муовини якуми Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Исҳоқӣ А.Н. –	муовини Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Раҳмонзода С.С. –	муовини Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон – раиси коллегияи ҳарбӣ
Қодирзода Т.Қ. –	раиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои граждании Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ализода Ш.Ш. –	раиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои оилавии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Азиззода З.Н. –	раиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Муродзода Б.Р. –	раиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳакимзода С.А. –	котиби Пленум, судья Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Вазирзода Г.Н. –	судья Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

МУНДАРИҶА

ҶАМЪБАСТИ

таҷрибаи барасии парвандаҳои оилавӣ
оид ба фарзандхондӣ.....5

ҶАМЪБАСТИ

таҷрибаи судӣ оид ба баррасии парвандаҳои
вобаста ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару
модарӣ, ки аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ дар
давраи солҳои 2018, 2019, нимсолаи якуми
соли 2020 баррасӣ шудаанд.....23

ҶАМЪБАСТИ

таҷрибаи судӣ марбут ба парвандаҳои
ҷиноятии ба худкушӣ расонидан, ки аз
ҷониби судҳои ҷумҳурӣ дар давоми
соли 2019 баррасӣ шудаанд.....53

ҶАМЪБАСТИ

амалияи судӣ вобаста ба баррасии
парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии
маъмурии майдаавбошӣ, ки аз
ҷониби судҳои ҷумҳурӣ
баррасӣ карда шудаанд.....68

Ч А М Ъ Б А С Т И

таҷрибаи барасии парвандаҳои оилавӣ оид ба фарзандхондӣ

Мутобиқи нақшаи кории Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар нимсолаи дуюми соли 2020 ҷамъбасти таҷрибаи судӣ оид ба парвандаҳои оилавӣ дар бораи фарзандхондӣ, ки аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ дар соли 2019 баррасӣ гардидаанд, гузаронида шуд.

Мақсад аз гузаронидани ҷамъбасти мазкур мавриди таҳлилу таҳқиқ қарор додани таҷрибаи судӣ марбут ба парвандаҳои зикргардида, аз ҷониби судҳо дуруст татбиқ намудани меъёрҳои моддӣ ва муурофиавӣ ҳангоми баррасии парвандаҳо, инчунин пешниҳоди тавсияҳо баҳри баргараф кардани камбудии дар рафти баррасии парвандаҳо ошкоргардида ва татбиқи таҷрибаи ягонаи судӣ мебошад.

Ҳамагӣ ба Суди Олӣ барои ҷамъбасти 602 парвандаҳои оилавии баррасигардида ворид шудааст.

Омӯзиш ва таҳлили парвандаҳои баррасигардида нишон дод, ки судҳои ҷумҳурӣ ин категорияи парвандаҳоро асосан тибқи қонунҳои моддӣ ва муурофиавӣ дар муҳлатҳои дар қонун пешбинишуда баррасӣ менамоянд.

Дар баробари ин, дар фаъолияти судҳо ҳангоми баррасии парвандаҳои зикршуда норасогӣҳо низ ҷой доранд.

Тибқи талаботи моддаи 178 Кодекси муурофиавии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон, ариза дар бораи фарзандхондӣ дар маҷлиси пӯшидаи суд бо иштироки ҳатмии шахсони ба фарзандӣ қабулкунандагон, намояндаи мақомоти васојату парасторӣ, прокурор, кӯдаке, ки ба синни чордаҳ расидааст ва ҳангоми зарурат – падару модар, дигар шахсони манфиатдор ва худи кӯдаке, ки ба синни аз даҳ то чордаҳсола расидааст, баррасӣ мегардад.

Инчунин, мутобиқи талаботи моддаи 126 Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, то аризаи фарзандхондиро баррасӣ намудани суд мақомоти васояту парасторӣ вазифадоранд шароити зиндагии шахсеро, ки хоҳиши ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдакро дорад, санчида, муайян кунанд, ки фарзандхондӣ ба манфиати кӯдак аст ё не, оё барои фарзанд хондан монеае ҳаст, инчунин муносибати кӯдак ба фарзандхондӣ ва фикри ӯро барои ба фарзандхондӣ қабул шуданаш муайян намуда, хулосаҳояшонро дар хусуси имконияти фарзандхондӣ ба суд пешниҳод намоянд.

Мақомоти васоят ва парасторӣ вазифадоранд ба шахсоне, ки кӯдакро ба фарзандхондӣ қабул мекунанд, дар бораи саломатии кӯдак маълумот диҳанд.

Тартиби пешниҳоди хулосаи мақомоти васояту парасторӣ ва номгӯи маълумоти онро Низомнома дар бораи мақомоти васояту парасторӣ муайян мекунанд.

Ҳангоми гузаронидани чамъбастии мазкур муайян карда шуд, ки дар баъзе судҳо талаботи Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси муурофиавии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Низомномаи мақомоти васояту парасторӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 январӣ соли 2017, таҳти № 30 тасдиқ шудааст, риоя карда намешавад.

Ҳамчунин, мувофиқи банди 7 сарҳати 4 Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҷрибаи баррасии парвандаҳои оид ба фарзандхондӣ» аз 02 октябри соли 2003 таҳти №17 баррасии парванда дар ғоибии намояндаи Мақомоти васояту парасторӣ, инчунин прокурор метавонад барои бекор кардани ҳалнома асос гардад, агар ин хатогӣ барои ҳалли нодурусти масъалаи фарзандхондӣ сабаб шуда бошад ё метавонист сабаб шавад.

Ҳамзамон, муайян гардид, ки Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии баъзе шахру ноҳияҳо Мақомоти васоату парасторӣ ва Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдакро бо ҳам якҷоя карда, дар маҷмуъ онро ба Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак табдил додаанд, ки он хилофи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Зеро васоату парасторӣ натавонанд нисбати кӯдакони бепарастор, балки нисбати шахсони калонсоли ғайри қобили амал ё қобилияти амалашон маҳдуд низ таъин карда шуданаш мумкин аст.

Ба ғайр аз ин, мувофиқи банди 12 Низомномаи дар боло зикршуда, маҳз Мақомоти васоату парасторӣ уҳдадоранд, ки ҳангоми баррасии парванда оид ба фарзандхондӣ ё бекор кардани фарзандхондӣ дар суд иштирок намоянд.

Дар натиҷаи омузиши парвандаҳои оилавӣ оид ба фарзандхондӣ муқаррар карда шуд, ки судҳо ба ҷои намояндаи Мақомоти васоату парасторӣ, намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдакро ҷалб намудаанд, ки чунин тарзи коргузорӣ ба талаботи меъёрҳои дар боло зикршуда мутобиқ нест.

Масалан, дар суди ноҳияи А. бо парвандаи оилавӣ аз 2 март соли 2020 аз рӯи аризаи Н.Ш.Н. ва Н.Р.Б. дар бораи фарзандхондӣ, ҳулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар мувофиқи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст.

Ба ин монанд, дар ҳамин суд парвандаи оилавӣ аз 13 феввали соли 2020 аз рӯи аризаи Ҷ.Н.Н. ва Ш.Ш. дар бораи фарзандхондӣ, ҳулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар мувофиқи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст.

Ё ин ки, дар суди ноҳияи Ф. бо парвандаи оилавӣ аз 20 августи соли 2019 аз рӯи аризаи А.С.Қ. ва Б.М.А. дар бораи фарзандхондӣ, ба ҷои хулосаи Мақомоти васојату парасторӣ, хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст.

Ба ин монанд, дар ҳамин суд парвандаи оилавӣ аз 15 январи соли 2019 аз рӯи аризаи Н.Х.С. ва Н.С.С. дар бораи фарзандхондӣ, низ хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст.

Ё ин ки, дар ҳамин суд парвандаи оилавӣ аз 30 январи соли 2019 аз рӯи аризаи Р.С. ва Ғ.З. дар бораи фарзандхондӣ, ба ҷои хулосаи Мақомоти васојату парасторӣ, хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст. Инчунин маъдумотномаи доғи судӣ доштан ё надоштани фарзандхондкунандаҳо дар маводҳои парванда мавҷуд нест.

Мисоли дигар, дар суди ноҳияи Д. бо парвандаи оилавӣ аз 8 феввали соли 2019 аз рӯи аризаи Т.Ҳ.Ш. ва Т.Қ.С. дар бораи фарзандхондӣ набераашон Т.М.А.-11 сола, ба ҷои хулосаи Мақомоти васојату парасторӣ, хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст.

Ба ин монанд, дар ҳамин суд парвандаи оилавӣ аз 16 майи соли 2019 аз рӯи аризаи Р.Б.А. ва Ё.М.Ҳ. дар бораи фарзандхондӣ набераашон Р.Ф.Д.-и 10 сола, хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст. Аз маълумотномаҳои МИ РВҚД

дар вилояти С. аз 14 майи соли 2019 дида мешавад, ки фарзандхондкунандаҳо Р.Б.А. бо ҳукми суди ноҳияи Д. 21 апрели соли 2015 бо моддаи 294 қисми 1 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ё.М.Ҳ. бо ҳукми суди ноҳияи Д. аз 26 апрели соли 2016 бо моддаи 340 қисми 2 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳкум карда шудаанд.

Мисоли дигар, дар суди ноҳияи С. бо парвандаи оилавӣ аз 17 январи соли 2019 аз рӯи аризаи С.Д.М. дар бораи фарзандхондӣ, ба ҷои хулосаи Мақомоти васоияту парасторӣ, хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст.

Ба ин монанд, дар суди ноҳияи Ф. парвандаи оилавӣ аз 3 сентябри соли 2019 аз рӯи аризаи Т.Ҷ.Д. ва Ғ.О.И. дар бораи фарзандхондӣ, ба ҷои хулосаи Мақомоти васоияту парасторӣ, хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст. Инчунин маъдумотномаи доғи судӣ доштан ё надоштани фарзандхондкунандаҳо мавҷуд нест.

Ё ин ки, дар ҳамин суд парвандаи оилавӣ аз 27 марти соли 2019 аз рӯи аризаи М.Г.М. дар бораи фарзандхондӣ, ба ҷои хулосаи Мақомоти васоияту парасторӣ, хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст. Инчунин дар ҳалномаи суд зикр шудааст, ки парванда бо иштироқи айбдоркунандаи давлатӣ Н.Б. баррасӣ мегардад.

Мисоли дигар, дар суди ноҳияи Ҳ. парвандаи оилавӣ аз 1 апрели соли 2019 аз рӯи аризаи Х.У.Р. ва С.Б.Д. дар бораи фарзандхондӣ, ба ҷои хулосаи Мақомоти васоияту парасторӣ, хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод карда шуда, дар муурофияи судӣ низ намояндаи

Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак иштирок кардааст. Парванда бо вайрон кардани маҳлат, яъне дар муҳлати 3 моҳ баррасӣ гардидааст.

Мутобиқи талаботи моддаи 125 Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, фарзандхондӣ шакли афзалиятноки ҷобачокунии кӯдакони бепарастории падару модармонда мебошад.

Ҳамзамон, мувофиқи банди 16 Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 октябри соли 2003, №17 «Дар бораи татрибаи баррасии парвандаҳои оид ба фарзандхондӣ», дар сурати ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдакони падару модар дошта аз ҷониби шахсоне, ки бо онҳо ҳешу таборӣ доранд, судҳо бояд асосҳои фарзандхондкунӣ, сабаби ба ин розӣ шудани волидайн, мувофиқи мақсад будани ба тарбияи бобову модаркалони пиронсол, оилаҳои фарзандони худро дошта, хешовандоне, ки пештар дар тарбияву нигоҳубини кӯдаки фарзандхондшаванда иштирок надоштанду, нисбати ӯ бепарвой зоҳир менамуданд додани кӯдакро, муайян намоянд, шароити зиндагии фарзандхондкунандаҳо ва волидайнро муайян карда, мувофиқи мақсад будани аз волидайн ба оилаи дигар додани кӯдакро муқаррар созанд ва муайян намоянд, ки оё дар ин ҳолат шароити зисту зиндагонӣ ва тарбияи фарзандхондшуда беҳтар мешавад ё не ва инчунин муайян созанд, ки қатъ гардидани муносибатҳои ҳуқуқии фарзандхондшуда на танҳо бо волидайн, ҳамчунин бо бородарону хоҳарон ва дигар ҳешу табори аҷдодии дуру наздик мувофиқи мақсад мебошад ё не.

Омӯзиш нишон дод, хангоми баррасии парвандаҳо аз ҷониби баъзе судяҳо ҳолатҳои барои ҳалли дуруст ва қонунӣ аҳамиятдошта мавриди санҷишу таҳқиқ ва баҳодихӣ қарор дода нашуда, танҳо таъя ба изҳори хоҳиши

ба фарзандхондӣ қабулқунандаҳо асос ёфтаанд, ки аз рӯякӣ баррасӣ кардани парвандаҳо шаҳодат медиҳад.

Масалан, Н.С.С. оиладор ва соҳиби як фарзанд буда, моҳи октябри соли 2019 аз тарафи комиссариати ҳарбии ноҳияи Ф. ба хизмати муҳлатноки ҳатмии ҳарбӣ даъват ва барои адои он ба қисми ҳарбии №Х Вазорати мудофияи Ҷумҳурии Тоҷикистон фиристонида шудааст.

Минбаъд ӯ бо мақсади бархурдор шудан аз имтиёзи дар Қонун пешбинишуда ва бо ин роҳ озод шудан аз адои хизмати ҳарбӣ аз рӯи маслиҳати пешакӣ бо ҳамсараш А.Ш.М. ба суди ноҳияи Ф. дар хусуси ба фарзандхондӣ қабул намудани фарзанди хоҳараш Н.П.С. ноболиғ Н.Н. бо ариза мурочиат намудааст.

Суди ноҳияи Ф. шахсияти аризадиҳанда Н.С.С., ки хизматчии ҳарбӣ мебошад, ба пуррагӣ муайян накарда, тобеияти судиро вайрон ва парвандаро рӯякӣ баррасӣ намуда, 10 апрели соли 2020 бо қабули ҳалнома аризаи мазкурро қонеъ кардааст.

Суд ҳулосаи хурро бо он асоснок кардааст, ки фарзандхондқунандагон Н.С.С. ва А.Ш.М. аз ҷиҳати моддӣ таъмин буда, манзили истиқоматӣ дошта, барои фарзандхондӣ ягон монеа мавҷуд набуда, падару модари аслии кӯдак барои ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдакашон розигӣ додаанд ва фарзандхондӣ гуё ба манфиати кӯдак мебошад.

Судя ба назари эътибор нагирифтааст, ки шахси ба фарзандхондӣ қабулқунанда хизматчии ҳарбӣ буда, уҳдадор аст хизмати ҳатмии ҳарбиरो адо намояд. Дар ин давра имконияти доимӣ ба таъмину тарбияи кӯдак машғул шуданро надошта, музди маошаш ночиз буда, барои кӯдак ягон амали тарбиявӣ ё моддиро анҷом дода наметавонад.

Тибқи талаботи қисми 2 моддаи 278 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон суд парвандаҳоро дар хусуси фарзандхондӣ дар

муҳлати як моҳ аз рӯзи қабули ариза баррасӣ ва ҳал менамояд.

Омӯзиши парвандаҳои мазкур нишон дод, ки аз ҷониби судҳо ин талаботи қонун на ҳама вақт риоя карда мешавад.

Мисол: Дар суди ноҳияи Ҷ. аризаи Т.Х.А. ва Н.Д.Ш. оид ба фарзандхондӣ, санаи 1 июли соли 2019 судья аризаро ба истехсолот суд қабул намуда, парвандаи оилавӣ оғоз карда шудааст, аммо парвандаи мазкур пас аз гузаштани зиёда аз 2 моҳ, яъне 14 октябри соли 2019 моҳиятан баррасӣ карда шудааст.

Ё ин ки аризаи Ҳ.С.А. ва Р.З.Р. оид ба фарзандхондӣ, судья аризаро ба истехсолоти суд 29 августи соли 2019 қабул намуда, парвандаи оилавӣ оғоз намудааст. Аммо парвандаро бо вайрон намудани муҳлати дар қонун пешбинишуда, яъне 03 октябри соли 2019 баррасӣ кардааст.

Тибқи талаботи моддаи 276 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуччатҳое, ки ба ариза оид ба фарзандхондӣ замима мегарданд, дида мешавад, ки замима намудани расид оид ба пардохти бочи давлатӣ пешбинӣ нашудааст.

Мувофиқи банди 18 қисми 1 моддаи 5 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бочи давлатӣ» шаҳрвандон аз рӯи парвандаҳои фарзандхондӣ аз бочи давлатӣ озод мебошанд.

Омӯзиши парвандаҳои баррасигардида нишон дод, ки дар бисёр ҳолатҳо оид ба ин категорияи парвандаҳо бочи давлатӣ супорида шудааст.

Мисол: Дар суди ноҳияи Д. оид ба парвандаи оилавӣ бо аризаи Ш.Н.И. ва Ш.Ф.А. оид ба фарзандхондӣ бочи давлатӣ супорида нашудааст, аммо оид ба парвандаи дигари оилавӣ бо аризаи Ч.Ҳ.Р. ва И.Х.Ё. оид ба фарзандхондӣ бочи давлатӣ 10 сомонӣ супорида шудааст.

Муайян гардид, ки судҳо на ҳама вақт ба назар мегиранд, ки фарзандхондӣ танҳо барои манфиатҳои кӯдакони ноболиғ ба роҳ монда шудааст, на ин ки ба манфиати шахсоне, ки онҳоро ба фарзандхондӣ қабул менамоянд.

Масалан: С.И., соли таваллудаш 02 майи соли 1933 ба суди ноҳияи Н. ариза дар бораи ба фарзандхондӣ қабул намудани наберааш И.Ш.К., соли таваллудаш 15 августи соли 2008 пешниҳод намудааст. Бобо 86 сола, набера 11 сола.

Аз маводи парванда бармеояд, ки С.И. бо М.С. оиладор шуда, соҳиби 10 фарзанд шудаанд. Оилааш М.С. соли 2011 вафот кардааст. Айни ҳол писараш С.К. мехостааст, ки духтарашро падараш ба фарзандхондӣ қабул кунад.

Доир ба парвандаи мазкур дар санади Комиссияи маҳаллӣ оид ба ҳуқуқи кӯдаки ноҳияи Н. оиди асоснокии фарзандхондӣ ва мувофиқати он ба манфиатҳои кӯдаки фарзандхондшаванда нишон нагардида, қайд карда шудааст, ки «ҳолати зиндагии С.И. хуб буда, танҳо ба шахси парастор ниёз дорад». Дар ҳолате, ки худи С.И. ба шахси нигоҳубин мекардагӣ ниёз дошта бошад, аз нигоҳубини наберааш, ки дар синфи 3-юм мехонад, баромада метавонад ва оё ин фарзандхондӣ ба манфиати кӯдак мебошад. Ҳол он ки кӯдак падару модар, додару хоҳар дорад. Суд ба ин ҳолатҳо баҳои ҳуқуқӣ надода, аризаро қонеъ намудааст.

Тибқи талаботи қисми 1 моддаи 129 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон барои фарзандхондии кӯдак розигии падару модари кӯдак зарур аст. Дар сурати фарзандхондии кӯдаки падару модари ноболиғи ба синни ҳабдаҳсолагӣ нарасида инчунин розигии падару модар, васиён ва парасторони онҳо ва дар сурати набудани падару модар ё васиён (парасторон) розигии мақоми васояту парасторӣ зарур аст.

Розигии падару модар барои фарзандхондии кӯдаконашон бояд дар аризаи тасдиқнамудаи идораи нотариалии давлатӣ ё маъмурияти муассисае, ки кӯдаки бе парастории падару модар монда дар он қарор дорад, мақоми васоёту парастории маҳалли фарзандхондӣ сураат мегирад ё маҳалли истиқомати падару модар ифода ёбад ё бевосита дар суд хангоми фарзандхондӣ баён карда шавад.

Аммо дар баъзе мавридҳо ин талаботи қонун иҷро карда намешавад.

Мисол: Парвандаи оилавӣ бо аризаи Х.Г.С. ва М.Н.А. оиди фарзандхондӣ. Аризадиҳандаҳо Х.Г.С. ва М.Н.А. соли 2016 оиладор шудаанд, соҳиби як фарзанд: Х.С. соли таваллудаш 29 августи соли 2017 гардидаанд.

Мақсад кардаанд, ки писари апаи аризадиҳандаро А.А.М. соли таваллудаш 08 июни соли 2008 ба фарзандхондӣ қабул кунанд. Апааш Х.Ф.С. соҳиби 3 фарзанд мебошад. Айни ҳол дар Федератсияи Россия мебошанд.

Аз ҷониби суд розигии падару модари фарзандхондшуда А.А.М. – А.М.А. ва Х.Ф.С. гирифта нашудааст. Дар қабати маводҳои парванда розигии А.М.А. ва Х.Ф.С. аз 14 майи соли 2019, ки аз ҷониби Хадамоти консулии Сафорати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Федератсияи Россия тасдиқ карда шудааст, мавҷуд мебошад. Аммо онҳо барои ба парасторӣ қабул намудани фарзандашон ва таъин кардани Х.Г.С. ва М.Н.А. ба сифати парастор розигиашонро додаанд. Суди марҳилаи якум бошад ин розигиро ҳамчун розигӣ ба фарзандхондӣ ҳисоб намуда, бармаҳал аризаро қонеъ кардааст. Ба ғайр аз ин Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдаки Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳри Х. розигии мазкурро низ ҳамчун розигии падару модари кӯдак барои фарзандхондӣ қабул намудани Х.Г.С. ва М.Н.А. эътироф

намуда, розигии худи кӯдак А.А.М.-ро, ки 11 сола мебошад, муайян накарда, хулосаи худро оиди қонё намудани аризаи Х.Г.С. ва М.Н.А. медиҳанд.

Инчунин суди марҳилаи якум розигии кӯдак А.А.М.-ро дар маҷлиси судӣ муайян накардааст.

Омӯзиши парвандаҳои категорияи мазкур нишон дод, ки дар баъзе мавридҳо судҳо бе санад ва хулосаи мақомоти васојту парасторӣ парвандаро баррасӣ мекунанд.

Мисол: аризаи А.Ф.А. ва А.М.Г. оиди ба фарзандхондӣ қабул намудани ҷијнаш А.И.Б. соли таваллудаш 22 марти соли 2011. Тавре аз маводҳои парванда дида мешавад, А.Ф.А. ва А.М.Г. аз зиндагии якҷоя соҳиби 4 фарзанд гардидаанд. Мақсад кардаанд, ки фарзанди бародараш А.Б.-ро, ки соҳиби 6 фарзанд мебошад ба фарзандӣ қабул кунанд, зеро оилаи бародараш камбизоат мебошад. Аризаи мазкур ба суди ноҳияи Р. 15 феввали соли 2019 ворид шудааст. Судя аризаро 18 феввали соли 2019 қабул намуда, парвандаи оилавӣ оғоз намудааст ва ҳамон рӯз таъинот дар хусуси оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ қабул намудааст. Аммо аз 18 феввали соли 2019 то рӯзи қабули таъинот оид ба таъин намудани парванда ба муҳокимаи судӣ, яъне то 06 майи соли 2019 ягон ҳаракатҳои мурофиавиро нагузаронидааст. Баъдан бинобар ҳозир нашудани тарафҳо, бо таъинот аз 15 майи соли 2019 аризаи мазкур бе баррасӣ мононда шудааст. Дар асоси аризаи аризадиханда таъинот аз 15 майи соли 2019 бо таъиноти суди ноҳияи Р. 14 июни соли 2019 бекор карда шуда, баррасии парванда таъин карда шуда, рӯзи 18 июни соли 2019 моҳиятан баррасӣ карда шуда, бо ҳалномаи суди ноҳияи Р. аз 18 июни соли 2019 аризаи А.Ф.А. ва А.М.Г. қонё карда шудааст. Аммо дар қабати маводҳои парванда санад ва хулосаи Мақомоти васојту парасторӣ ва хулосаи тиббӣ оид ба вазъи саломатӣ, инкишофи ҷисмонӣ ва ақлии

кӯдаки фарзандхондшаванда вучуд надорад. Инчунин намояндаи Мақомоти васоят ва парастории Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Р. Ғ.Б. бе ваколатнома иштирок намуда, баёнот додааст, ки ӯ хулосаи мақомотро дастгирӣ мекунад. Қадом хулосаро дастгирӣ мекунад маълум нест.

Чунин ҳолат дар суди ноҳияи Ф. низ ба чашм мерасад, суд аризаи М.С.Х.-ро оид ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдаки навзод А.М. санаи таваллудаш 15 январи соли 2019 қабул намуда, талаботи моддаи 277 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон мадди назар карда, бе хулосаи Мақомоти васоят ва парастории ноҳияи Ф. ва бе хулосаи тиббӣ оид ба вазъи саломатӣ, инкишофи ҷисмонӣ ва ақлии кӯдаки фарзандхондшаванда парвандаро баррасӣ намуда, аризаро қонёв намудааст.

Дар баъзе парвандаҳо хулосаро на Мақомоти васоят парасторӣ, балки Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ба суд пешниҳод намудааст, ҳол он ки тибқи қонун салоҳияти вобаста ба фарзандхондӣ санҷидани шароити зист ва пешниҳоди хулоса дар хусуси имконияти фарзандхондиро Мақомоти васоят парасторӣ дорад. Суд бошад талаботи қонунро мадди назар карда, ба вазифаҳои Комиссияи мазкур сарфаҳм нарафта, хулосаашро ба парванда ҳамроҳ намудааст.

Мисол, парвандаи оилавӣ бо аризаи Т.Ш.Ю. ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдаки навзод.

Дар қабати парванда хулосаи комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдаки Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳри И. мавҷуд аст ва тибқи ин хулоса гӯё он аз ҷониби ҳайати комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак тартиб дода шудааст. Дар хулосаи мазкур роҳбари дастгоҳ ва котиби комиссия имзо карда, бо муҳр тасдиқ карда нашудааст. Аз хулосаи мазкур дида мешавад, ки хулоса дар асоси санади комиссия

доир ба санҷиши шароити зиндагии Т.Ш.Ю. тартиб дода шудааст. Аммо дар қабати маводҳои парванда санади мазкур ҳамроҳ карда нашудааст.

Айнан чунин ҳолат доир ба парвандаи оилавӣ бо аризаи Э.Х.Д. оид ба фарзандхондӣ кӯдак ва аризаи И.У.Х. оид ба фарзандхондӣ кӯдак ба назар мерасад.

Оид ба парвандаи оилавӣ бо аризаи А.Ҳ.Т. дар бораи фарзандхондӣ низ ба чунин ҳатоғӣ роҳ дода шуда, аз ҷониби Комиссияи маҳаллӣ оид ба ҳуқуқи кӯдаки назди Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Ш. хулоса дода шудааст. Ҳол он ки хулоса аз ҷониби Мақомоти васоят ва парасторӣ назди Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дода мешавад. Дар суди шаҳри П. оид ба парвандаҳои оилавӣ бо аризаи С.Б.Н. оид ба фарзандхондӣ ва бо аризаи Б.Х.Н. ва Б.Ш.Т. оид ба фарзандхондӣ хулоса аз ҷониби Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдаки шаҳри П. дода шудааст.

Ҳамчунин дар ягон хулоса маълумотҳо оиди воқеияти муоширати шахсии фарзандхондқунандагон бо кӯдаки фарзандхондшаванда нишон дода нашудаанд.

Вобаста ба он ки хулосаҳои Мақомоти васоят парасторӣ ҷавобгӯи талаботи дахлдор намебошанд, мисолҳои зерин шаҳодат медиҳанд:

Парвандаи оилавӣ бо аризаи С.Г.С. оид ба фарзандхондӣ қабул намудани фарзанди бародари шавҳараш Б.И.К.-Б.И.И., санаи таваллудаш 23 декабри соли 2002.

Дар хулосаи комиссияи васоят ва парасторӣ танҳо кайд шудааст, ки: «ҷои кори доимӣ ва шароити ҳуби зиндагӣ дошта, имконияти тарбия намудани ноболиғро доранд». Аммо хулосаи суд дар хусуси он ки фарзандхондӣ ба манфиати кӯдак мебошад ё не асоснок карда нашудааст.

Чунин ҳолат дар парвандаи оилавӣ бо аризаи З.У.И. ва Қ.М.Н. дар бораи фарзандхондии ноболиғ чиянаш З.Н.Н. санаи таваллудаш 14 апрели соли 2002 дида мешавад.

Инчунин чунин ҳолат дар парвандаи оилавӣ аз рӯи аризаи С.Р.Д. ва М.С. дар бораи ба фарзандхондии чиянаш Қ.Р. санаи таваллудаш 19 феввали соли 2002 дида мешавад.

Тибқи талаботи қисми 2 моддаи 277 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хулосаи Мақомоти васоят ва парасторӣ бояд хулосаи тиббӣ оид ба вазъи саломатӣ, инкишофи ҷисмонӣ ва аклии кӯдаки фарзандхоншаванда замима карда шавад.

Аммо дар қабати баъзе парвандаҳо чунин хулоса умуман вучуд надорад, дар қисми парвандаҳо, вазъи саломатии кӯдак танҳо бо маълумотномаи духтур ё муассисаи тиббӣ тасдиқ гардидааст, ҳол он ки дар қонун хулосаи тиббӣ пешбинӣ шудааст.

Дар парвандаи оилавӣ аз рӯи аризаи З.Ҳ.А. оид ба фарзандхондӣ қабул намудани А.О.А., санаи таваллудаш 12 апрели соли 2016, ки аз ҷониби суди ноҳияи Ш. баррасӣ шудааст, хулосаи тиббӣ оид ба вазъи саломатии фарзандхондшаванда вучуд надорад.

Чунин камбудихо дар парвандаи оилавӣ аз рӯи аризаи Н.Қ.Ф. ва Қ.С.Т. оид ба фарзандхондӣ қабул намудани Ҳ.Р.Қ., санаи таваллудашон 30 апрели соли 2018, аз рӯи аризаи Т.М.А. оид ба фарзандхондӣ қабул намудани З.А.С., санаи таваллудаш 12 октябри соли 2013, аз рӯи аризаи А.М.А. оид ба фарзандхондӣ қабул намудани М.З., санаи таваллудаш 14 ноябри соли 2003, аз рӯи аризаи Ф.А.Қ. ва О.Н.М. оид ба фарзандхондӣ қабул намудани Т.У., санаи таваллудаш 05 августи соли 2015, аз рӯи аризаи Г.Д.С. ва М.М.Ш. оид ба фарзандхондӣ қабул намудани А.Д.Т., санаи таваллудаш 12 июли соли 2007, аз рӯи аризаи Р.Ф.Б. ва Б.М.А. оид ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдаки

хурдсол А.Л.М. санаи таваллудаш 19 майи соли 2019 ба назар мерасанд.

Тибқи талаботи банди 8 қарори Пленуми Суди Олӣ иштирокчиёни парвандаи оид ба фарзандхондӣ (аризадиҳанда, мақомоти васојту парасторӣ, прокурор ва дигар шахсони манфиатдоре, ки суд онҳоро ҷалб намудааст) шахсони иштирокчиӣ парванда мебошанд, (моддаи 36 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон) ва ҳуқуқи уҳдадорихои дахлдори муурофиавиро доро мебошанд (моддаи 37 КМГ).

Омӯзиши парвандаҳо нишон дод, ки дар баъзе ҳолатҳо судҳо ба баррасии парванда падару модари кӯдаки фарзандхондшавандаро даъват карда, онҳоро на ба сифати шахсони манфиатдор балки ҳамчун шоҳид пурсида, бо моддаҳои 351-352 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон огоҳонидаанд.

Чунин ҳолат ҳангоми баррасии аризаи Н.Ф.Б. дар бораи ба фарзандхондӣ қабул намудани С.Ё. муайян карда шудаанд.

Дар сурати ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдакони падару модар дошта, аз ҷониби шахсоне, ки бо онҳо хешу таборӣ доранд, судҳо бояд асосҳои фарзандхондӣ, сабаби ба ин розӣ шудани падару модар, мувофиқи мақсад будани аз падару модар ба оилаи дигар додани кӯдакро, бояд муқаррар карда шавад, ки оё дар ин ҳолат шароити зисту зиндагонӣ ва тарбияи фарзандхондшуда беҳтар мешавад ё не, инчунин қатъ гардидани муносибатҳои ҳуқуқии фарзандхондшуда на танҳо бо падару модар ҳамчунин бо бародарону хоҳарон мувофиқи мақсад мебошад ё не.

Масалан:

К.Н.П. ва И.Б.О. ба суди ноҳияи Д. ариза оид ба фарзандхондӣ қабул намудани фарзанди хоҳараш – С.С.Н., санаи таваллудаш 02 июли соли 2018-ро пешниҳод намудаанд.

Аз маводи парванда бармеояд, ки аризадиҳандагон соҳиби ду фарзанд буда, ҳамзамон фарзанди хоҳарашро, ки 6 фарзанд дорад, гирифта калон карда истодаанд. Аммо ин вачҳ ба ғайр аз баёноти аризадиҳанда ва шахсони манфиатдор бо дигар далелҳо, тасдиқ карда нашудааст.

Дар хулосаи Мақомоти васоят ва парасторӣ бошад танҳо қайд гардидааст, ки шароити зисту манзилии аризадиҳандагон хуб буда, онҳо имконияти гирифтани кӯдакро доранд. Лекин ба мақсад мувофиқ будани қатъ гардидани муносибатҳои ҳуқуқии фарзандхондшуда бо падару модар ва бародарону хоҳарон мавриди баҳодихӣ қарор дода нашудааст. Ҳарчанд, ки розигии падару модари кӯдак бо тариқи нотариалии гирифта шуда бошад, ҳам, аммо суд онҳоро дар маҷлиси судӣ напурсидааст.

Ҳол он ки дар сурати ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдакони падару модар дошта аз ҷониби шахсоне, ки бо онҳо ҳешу таборӣ доранд, судҳо бояд асосҳои фарзандхондкунӣ, сабаби ба ин розӣ шудани падару модарро муқаррар созанд.

Дар баробари ин чамъбасти нишон дод, ки дар баъзе ҳолатҳо судҳо аризаҳои аз ҷониби ҳешу табор ва бобою модаркалон пешниҳоднамударо рад кардаанд, бинобар он ки чунин фарзандхондӣ манфиатҳои кӯдаконро ҳалалдор месозад ва қатъ гардидани муносибатҳои онҳо бо падару модар, бародарону хоҳарон мувофиқи мақсад намебошад.

Мисол: Суди шаҳри И. аризаи А.Ҳ.Қ. ва А.М.А. оид ба фарзандхондӣ. Аз муҳтавои аризаи онҳо дида мешавад, ки онҳо соҳиби 5 духтар мебошанд ва барои мустаҳкам шудани оилашон мехоҳанд писари ҳешовандонашон К.У.А. ва К.Н.Х. – К.А.У. санаи таваллудаш 09 январи соли 2012-ро ба фарзандӣ қабул намоянд. Суди марҳилаи якум муайян кардааст, ки фарзандхондӣ ба манфиати кӯдак намебошад, аз ин сабаб ба хулосаи дуруст омада, аризаро рад кардааст.

Инчунин омӯзиши парвандаҳои мазкур нишон дод, ки дар вақти тартиб додани протоколҳои маҷлиси судӣ оид ба ин парвандаҳои оилавӣ аз ҷониби котибони маҷлиси судӣ ба хатогӣҳо роҳ дода шудааст.

Мисол: Оид ба парвандаи оилавӣ бо аризаи Б.З.Ш. ва Ш.З.Э. дар бораи ба фарзандхондӣ қабул кардан.

Дар протоколи маҷлиси судӣ котиб баёнот ва баромади ариздиханда Ш.З.Э.-ро қайд накардааст. Ҳол он ки Ш. дар суд иштирок кардааст.

Парвандаи оилавӣ бо аризаи А.Г.Ю. дар бораи ба фарзандхондӣ қабул кардан дар протоколи маҷлиси судӣ қайд шудааст, ки парванда дар маҷлиси ошкорои судӣ дар маҷлисоғи суди ноҳияи З. баррасӣ шудааст. Аммо аз ҳалномаи суд бармеояд, ки парванда дар маҷлиси пӯшидаи судӣ баррасӣ карда шудааст. Чунин хатогӣ бо парвандаи оилавӣ бо аризаи М.Е.А. дар бораи ба фарзандхондӣ қабул кардан аз ҷониби котиб роҳ дода шудааст.

Парвандаи оилавӣ бо аризаи Б.Ф.О. ва Ҷ.Ҷ.Д. оиди фарзандхондӣ. Дар протоколи маҷлиси судӣ котиб баёноти ариздиханда Ҷ.Ҷ.Д.-ро пурра дарҷ накарда, қайд кардааст, ки «аризадиханда Ҷ.Ҷ.Д. дар маҷлиси судӣ ба монанди ариздиханда Б.Ф.О. баёнот дод.» Судя бошад чунин протоколи нопурраро имзо кардааст.

Таҳлили парвандаҳо нишон дод, ки ҳангоми баррасии парвандаҳои оилавӣ вобаста ба фарзандхондӣ аз ҷониби баъзе судяҳои судҳои марҳилаи якум меъёрҳои ҳуқуқҳои моддию муҳофизатии граждани ва тавзеҳоти Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №13 аз 23 июни соли 2010 «Дар бораи ҳалномаи судӣ», Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 октябри соли 2003, №17 «Дар бораи таҷрибаи баррасии парвандаҳои оид ба фарзандхондӣ», ба таври дахлдор риоя карда намешаванд.

Бо назардошти асосҳои дар боло овардашуда ва бо мақсади манфиатнокии ҷамъбасткунии мазкури таҷрибаи судӣ,

П Е Ш Н И Х О Д К А Р Д А М Е Ш А В А Д:

Ҷамъбасти таҷрибаи судии баррасии парвандаҳо оид ба фарзандхондӣ дар машғулиятҳои семинарии ҳармоҳаи судҳо бо иштироки судяҳо мавриди муҳокима қарор дода шавад.

Ба судяҳои шахру ноҳияҳои ҷумҳури ва вилоятҳо тавсия дода шавад, ки ҳангоми баррасии парвандаҳои оилавӣ вобаста ба фарзандхондӣ, баҳри баланд бардошти сифати ҳалномаю таъинотҳо ва қарорҳои судӣ Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №13 аз 23 июни соли 2010 «Дар бораи ҳалномаи судӣ», Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 октябри соли 2003, №17 «Дар бораи таҷрибаи баррасии парвандаҳои оид ба фарзандхондӣ», ва дигар қонунҳои моддию мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба роҳбарӣ гиранд.

Ба Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва шахру ноҳияҳои тобеи марказ баҳри бартараф намудани камбудии ошкоргардида бобати фаъол кардани қори Мақомоти васојату парастории шахру ноҳияҳо ва андешидани чораҳои зарурӣ пешниҳод ирсол карда шавад.

**Коллегияи судӣ оид ба
парвандаҳои оилавии Суди Олӣ**

Ч А М Ъ Б А С Т И

таҷрибаи судӣ оид ба баррасии парвандаҳо вобаста ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ, ки аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ дар давраи солҳои 2018, 2019, нимсолаи якуми соли 2020 баррасӣ шудаанд

Коллегиаи судӣ оид парвандаҳои оилавии Суди Олӣ бобати иҷрои банди 15 нақшаи кории Суди Олӣ барои нимсолаи дуюми соли 2020 таҷрибаи баррасии парвандаҳои оилавиرو вобаста ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ, ки дар судҳои ҷумҳурӣ дар давраи солҳои 2018, 2019 ва нимсолаи якуми соли 2020 баррасӣ шудаанд, мавриди омӯзишу таҳлил қарор дода, натиҷаи онро ҷамъбаст намуданд.

Ҳуқуқи падару модар аз лаҳзаи ба дунё омадани кӯдак пайдо шуда, ҳуқуқи субъективии ҷудонопазир мебошад. Бинобар ин ҳар як шахс ҳуқуқи худро аз рӯи диди худ истифода мекунад, аммо набояд аз он сӯиистифода намояд. Бо мақсади пешгирии суиистифода аз ҳуқуқҳои падару модарӣ ва баҳри таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдак давлат тамоми чораҳоро меандешад.

Мувофиқи муқаррароти моддаи 33 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон давлат оиларо ҳамчун асоси ҷамъият ҳимоя мекунад, яъне дар ин модда уҳдадорихои давлат дар мавриди таҳти ҳимояи худ гирифтани оила ҳамчун асоси ҷамъият таъкид шудааст.

Моддаи 34 Конститутсия муқаррар кардааст, ки модару кӯдак таҳти ҳимоя ва ғамхории махсуси давлатанд. Падару модар барои таълиму тарбияи фарзандон ва фарзандони болиғу қобили меҳнат барои нигоҳубин ва таъминоти иҷтимоии падару модар масъул мебошанд.

Ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак дар як қатор санадҳои ҳуқуқи байналмилалӣ пешбинӣ шудаанд ва яке аз муҳимтарини

онҳо Конвенсияи СММ «Дар бораи ҳуқуқи кӯдак» мебошад, ки онро Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви комилҳуқуқи ҷомеаи ҷаҳонӣ соли 1993 ба тасвиб расонидааст.

Моддаи 3 Конвенсия таъмини манфиатҳои бехтарини кӯдакро пешбинӣ намуда, таъкид мекунад, ки зимни қабули қарор аз ҷониби мақомоти давлатӣ, ки бевосита ба ҳуқуқҳои кӯдак алоқаманданд, бояд диққати асосӣ ба манфиати бехтарини кӯдак равона шуда бошад. Ин принцип ба қарорҳои судӣ, маъмури ва қонунгузор, инчунин муассисаҳои давлатию ғайридавлатӣ, ки бо татбиқи масъалаҳои таъминоти иҷтимоии кӯдакон машғуланд, дахл дорад. Татбиқи принципи мазкур ҳамчун нуктаи асосии Конвенсия ва вазифаи муҳимтарини давлатҳои аъзо ҳисобида мешавад.

Тибқи талаботи моддаи 12 Конвенсия давлатҳои аъзо ба кӯдаке, ки қодир аст ақидаҳои шахсии худро баён кунад, ҳуқуқи изҳор намудани ин ақидаҳоро аз рӯи тамоми масъалаҳои ба кӯдак дахлдошта таъмин менамоянд, зимнан ба ақидаҳои кӯдак мутобиқи синну сол ва камолоти кӯдак аҳамияти зарурӣ зоҳир карда мешавад. Бо ин мақсад ба кӯдак, аз ҷумла, имконият дода мешавад, ки дар чараёни ҳама гуна тафтишоти судӣ ё маъмурии ба кӯдак дахлдошта бевосита ё ба воситаи намоянда ё мақоми дахлдор, бо тартиби пешбининамудаи меъёрҳои муурофиявии қонунгузории миллӣ ақидаи худро баён кунад.

Мувофиқи муқаррароти қисми 3 моддаи 10 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, қисми таркибии низоми ҳуқуқии ҷумҳуриро ташкил медиҳанд.

Баҳри иҷрои уҳдадорӣҳои байналмилалӣ Тоҷикистон дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии миллӣ, ба монанди Кодекси

оила, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак, «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» ва як қатор қонунҳои дигар таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдак мустаҳкам карда шудаанд.

Таҳлили амалияи судӣ оид ба баррасии парвандаҳо дар бораи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ бо назардошти талаботи санадҳои болозикр ва Қарори №16 Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳо татбиқ намудани қонунгузорӣ ҳангоми баррасии баҳсҳои вобаста бо тарбияи фарзандон» гузаронида шуд.

Мувофиқи маълумоти омӯрӣ дар давраи соли 2018 ҳамагӣ ба судҳои ҷумҳурӣ доир ба ин баҳсҳо 84 адад аризаҳои даъвогӣ ворид шуда, аз онҳо 58 парванда бо баровардани ҳалнома моҳиятан баррасӣ гардида, дар натиҷа 33 адад даъво қонеъ карда шуд. Баррасии 4 адад парвандаҳо қатъ, 21 адад аризаҳои даъвогӣ бе баррасӣ монанд шудаанд.

Соли 2019 бошад 88 адад аризаҳои даъвогӣ ворид шуда, аз онҳо бо баровардани ҳалнома 51 парвандаҳо моҳиятан баррасӣ гардиданд, ки дар натиҷа 36 адад даъвоҳо қонеъ карда шудаанд. Баррасии 2 адад парвандаҳо қатъ гардида, 27 адад аризаҳои даъвогӣ бе баррасӣ монанд шудаанд.

Дар давоми нимсолаи якуми соли 2020 ҳамагӣ 27 ариза ворид, аз онҳо 26 адад моҳиятан баррасӣ шуда, 22 адад қонеъ карда шуд, баррасии 1 парванда қатъ ва 7 адад парвандаҳо бе баррасӣ монанд шуданд.

Барои гузаронидани ҷамъбасти амалияи судӣ аз судҳои ҷумҳурӣ ҳамагӣ 117 парвандаҳо ворид шудаанд.

Ҳангоми баррасии парвандаҳо асосан аз ҷониби судҳо талаботи меъёрҳои қонуни мурофиавӣ ва моддӣ риоя карда

шуда, ҳолатҳои бекор кардани санадҳои судӣ аз ҷониби судҳои болоӣ ҷой надорад.

Ҳамзамон муайян гардид, ки дар фаъолияти судҳо зимни баррасии ҷунин парвандаҳо ҳолатҳои алоҳидаи риоя нашудани талаботи Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КО), Кодекси муҳофизати гражданин Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КМГ), тавзеҳоти роҳбарикунандаи Қарори №16 Пленуми Суди Олӣ «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳо татбиқи намудани қонунгузорӣ ҳангоми баррасии баҳсҳои вобаста ба тарбияи фарзандон» зимни баррасии ҷунин парвандаҳо ҷой доранд.

Яке аз омилҳои асосии дуруст ва саривақт баррасӣ намудани парванда омодагии он ба муҳокимаи судӣ мебошад. Ба таври дахлдор нагузаронидани амалиётҳо оид ба омодагии парванда ба муҳокимаи судӣ боиси мавқуф гузоштани баррасии судӣ, кашолкорӣ ва қабул намудани санадҳои нодурусти судӣ шуда метавонад.

Тибқи талаботи қисми 2 моддаи 150 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон омодагии парванда ба муҳокимаи судӣ нисбат ба ҳар як парвандаи гражданин ҳатмӣ буда, аз ҷониби судья бо иштироки шахсони иштирокчиин парванда ва намоёндагони онҳо анҷом дода мешавад.

Мутобиқи талаботи банди 2 Қарори №12 Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи омодагии парвандаҳои гражданин ба муҳокимаи судӣ» иҷро намудани ҳар яке аз вазифаҳои омодагии парванда ба муҳокимаи судӣ, ки дар моддаи 151 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дода шудааст, ҳатмӣ мебошад.

Мувофиқи талаботи моддаи 78 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон, б. 2 Қарори №16 Пленуми Суди Олӣ ҳангоми дар суд баррасӣ намудани баҳсҳои вобаста ба тарбияи кӯдакон сарфи назар аз он ки даъвои Ҳимояи онҳоро қӣ пешниҳод кардааст, Мақомоти васоияту парасторӣ бояд

чихати иштирок дар баррасии парванда чалб карда шуда, мақомоти зикршуда вазифадор аст шароити зиндагии кӯдак ва шахсеро (шахсонеро), ки даъвои тарбия кардани ӯро дорад, санчиш намуда, ба суд санади санчиш ва хулосаи ба он асосёфтаре доир ба моҳияти баҳс пешниҳод намояд.

Судҳо бояд масъалаи гузаронидани санчиши шароити зиндагии кӯдак ва шахсе, ки даъвои тарбия кардани ӯро дорад ҳангоми гузаронидани оmodасозии парвандаҳо ба муҳокимаи судӣ ҳал намоянд.

Зимни омӯзиши парвандаҳо муайян гардид, ки ин талаботи қонун аз ҷониби судҳо дар баъзе ҳолатҳо риоя намегарданд.

Чунончӣ, аз 92 парвандаҳои барои ҷамъбасти воридшуда, ки бо баровардани ҳалномаи судӣ қабул шудаанд, дар маводҳои 60 парванда (68%) санади санчиши шароити зисти кӯдак ва хулосаи ба он асосёфтаи Мақоми васоату парасторӣ мавҷуд нест, ки ин нишонаи аз ҷониби судҳо вайрон кардани талаботи моддаи 78 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳуқуқи манфиатҳои кӯдакони ноболиғ мебошад.

Чунин таҷрибаи номатлуб дар таҷрибаи баъзе судҳои шаҳру ноҳияҳо ҷой дорад.

Мисол, оид ба парванда бо даъвои А.Ф. ба ҷавобгарии А.А., ки тарафҳо соҳиби 1 фарзанд А.Д. санаи таваллудаш 1 апрели соли 2011 мебошанд, аз ҷониби суд прокурор ва намояндаи Мақомоти васоату парасторӣ чалб ва даъват карда нашудаанд. Дар парванда санади санчиши шароити зиндагии кӯдак ва хулосаи ба он асосёфтаи Мақоми васоату парасторӣ вучуд надорад. Гарчанде, ки дар парванда ҳалнома оид ба рӯёнидани алимент, далели бадқасдона саркашӣ намудани ҷавобгар аз таъминоти кӯдакаш мавҷуд нест, суд дар асоси сархати якуми моддаи 69 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон даъворо қонеъ кардааст.

Ба ҳамин монанд камбудиҳо аз рӯи парванда бо даъвои М.З.О. бо ҷавобгарии А.Ф.Г., бо даъвои Б.Г.Р. бо ҷавобгарии Т.Ф.И., бо даъвои К.М.А. бо ҷавобгарии И.И., бо даъвои Б.(Ш.)Ф.М. бо ҷавобгарии М.И.И., аризаи А.С. оиди аз ҳуқуқи падарӣ маҳрум кардани ӯ ошкор гардиданд.

Вобаста ба парванда бо даъвои И.Д. бо ҷавобгарии Ғ.Ш.М. бошад, Мақомоти васојату парасторӣ ҷалб нагардида, ба сифати шахси сеюм шӯъбаи САҲШ-и шаҳри Х. ҷалб шудааст.

Зимни баррасии парванда бо даъвои Б.(Ш.)Ф.М. нисбати М.И.И., ки бо ҳалномаи суди ноҳияи Ш. аз 24 октябри соли 2018 қонеъ карда шудааст.

Аз муҳтавои даъво ва баёноти намояндаи даъвогар маълум аст, ки мақсади асосии даъво дар Федератсияи Россия мондани кӯдакон, ки айни ҳол дар он ҷо зиндагӣ мекунанд, мебошад.

Аз маводи парванда маълум гардид, новобаста аз он, ки айни замон кӯдакон шаҳрвандони Тоҷикистонанд, ҷои зисти доимии кӯдакон дар Федератсияи Россия, дар мактаб таҳсил кардан ё накардани онҳо, шароити буду боши онҳо берун аз кишвар омӯхта, ба назар гирифта нашудааст.

Дар маводи парванда хулоса ва санади Мақомоти васојату парасторӣ оид ба шароити зисти тарафҳо нест.

Дар баррасии парвандаи оилавӣ аз рӯи даъвои Н.Г. нисбати О.М. (бо қ.2, моддаи 104 ҚЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳкум шудааст) оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи модарӣ нисбати фарзандонаш Н.Н.Қ. санаи таваллудаш 11 январи соли 2004., Н.Г. санаи таваллудаш 11 августи соли 2006., Н.Г. санаи таваллудаш 18 декабри соли 2009., Н.М. санаи таваллудаш 29 октябри соли 2016, ки бо ҳалномаи суди ноҳияи Х. аз 14 январи соли 2020 қонеъ карда шудааст, намояндагони мактаб-интернат, ки кӯдакон дар он ҷо таҳсил мекунанд, даъват нашуда, фикри кӯдакон, ки се

нафарашон аз 10-сола болянд, гирифта нашудааст (кӯдакон дар мактаб-интернати № 1 таҳсил мекунанд, падарашон ғавтидааст ва модарашон аз озодӣ маҳрум шудааст).

Аз маводи дар парвандаҳо маҳфузбуда бармеояд, ки дар баъзе ҳолатҳо судяҳо намояндаи Мақомоти васојату парасториро барои иштирок дар мувофиқаи судӣ ҷалб намојанд ҳам, санади санҷиши шароити зисти кӯдак ва ҳулосаи дахлдори мақомотро талаб намекунанд.

Чунин таҷрибаи номатлуб дар фаъолияти аксарияти судяҳои судҳои ноҳияи Ҷ., шаҳри И., суди ноҳияи Ҷ., судҳои ноҳияҳои С., Ф. ва И., судҳои шаҳрҳои К., Н., ноҳияҳои Д., Ҳ., Ф. ҷой дорад.

Бояд қайд кард, ки дар натиҷаи бе санҷиши шароити зисти тарафҳо, бе гирифтани ҳулосаи мақоми ваколатдор оид ба мавзӯи баҳс, бе иштироки намояндаи мақомоти васојату парасторӣ баррасӣ намудани чунин баҳсҳо ҳукуку манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи кӯдакони ноболиғи тарафҳо ҳалалдор гардида, талаботи меъёрҳои ҳукуки моддӣ вайрон карда мешаванд.

Давлат бо мақсади иҷрои уҳдадорихои конституционии худ вобаста ба ҳифзи ҳукуку манфиатҳои кӯдакон, барои ҳалли дурусти баҳсҳо вобаста ба тарбияи кӯдакон манфиатдор буда, онро тавассути иштироки Мақомоти васојату парасторӣ дар баррасии баҳсҳо вобаста ба тарбияи кӯдакон амалӣ менамојад.

Намояндаи Мақомоти васојату парасторӣ дар баррасии парвандаҳо оид ба маҳрум кардан аз ҳукуки падару модарӣ ба сифати намояндаи мақомоти давлатӣ тибқи талаботи моддаи 49 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирок намуда, аз рӯи моҳияти баҳс ҳулосаи асоснок медиҳад.

Омӯзиши парвандаҳо нишон дод, ки дар таҷрибаи судҳо намояндаи Мақомоти васојату парасториро ба сифати

шахси сеюм ва ё шахси манфиатдор ҷалб менамоянд, ки ин мутлақо нодуруст аст. Зеро ҳуқуқи уҳдадорӣҳои Мақомоти васоияту парасторӣ, ки барои додани ҳулоса аз рӯи баҳс ҷалб карда мешавад, аз шахси сеюм, ки нисбат ба мавзӯи баҳс талаботи мустақилона пешниҳод накардаанд (моддаи 45 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон), фарқият дорад.

Ҳолатҳои низ ҳастанд, ки намоёндаи Мақомоти васоияту парасторӣ дар мувофиқаи судӣ ба вақолатномаи расман тасдиқшуда иштирок намуда, баъди ба охир расидани мувофиқаи судӣ вақолатнома пешниҳод кардааст.

Мисол, аз маводи парвандаи оилавӣ бо даъвои Р.Д.Н. нисбати Р.Н., ки бо ҳалномаи суди ноҳияи Ф. аз 27 августи соли 2018 қонеъ карда шудааст, бармеояд, ки намоёндаи Мақомоти васоияту парасторӣ барои рӯзи 27 августи соли 2018 дар мувофиқаи судӣ иштирок намудан ба суд даъват шудааст, нусхаи ҳалномаи суд дар ҳаҷми се ҷарама ба даъвогар рӯзи 28 августи соли 2018 супорида шудааст, аммо вақолатнома барои ҳуқуқи иштирок дар ҳаҷми мувофиқаи судӣ ба намоёндаи Мақомоти васоияту парасторӣ рӯзи 31 августи соли 2018 дода шудааст.

Инчунин, дар маводи парванда ҳулоса ва санади Мақомоти васоияту парасторӣ оид ба шароити зисти тарафҳо вуҷуд надорад.

Таҳлил нишон дод, ки аксар вақт ба Мақомоти васоияту парасторӣ ҳамагӣ 2-4 рӯз пеш аз мувофиқа нусхаи аризаи даъвогӣ ирсол карда мешавад.

Дар муддати 2-4 рӯз комиссия имконияти санҷишу таҳлили вазъияти ҷойдоштаро надорад ва наметавонад ҳулоса пешниҳод намояд.

Мисол, аз парванда аз рӯи даъвои О.Б.Ҷ. нисбати С.Б.Б. аз 28 июни соли 2019, ки бо ҳалномаи суди шаҳри К. аз 06 сентябри соли 2019 қонеъ карда шудааст, бармеояд, ки ба Мақомоти васоияту парасторӣ, баъди ду моҳи ба суд

ворид шудани аризаи даъвогӣ (28 августи соли 2019) ва 4 рӯз пеш аз баррасии парвандаи мазкур (02 сентябри соли 2019) барои иштирок дар муурофияи судӣ хабардор карда шудааст. Дар маводи парванда санади санчиши шароити зисти кӯдак ва хулосаи Мақомоти васојату парасторӣ мавҷуд нест.

Дар маҷмӯъ таҳлил нишон дод, ки амалиётҳо оид ба оmodасозии парвандаҳо ба муурофияи судӣ дар аксари ҳол танҳо бо гирифтани дастхати тарафҳо оид ба тавзеҳи ҳуқуқҳои муурофиявии онҳо маҳдуд гардида, оmodасозӣ воқеан бо иштироки тарафҳо гузаронида намешавад, ба онҳо оқибатҳои ҳуқуқии маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ тавзеҳ дода намешавад. Дар натиҷа судҳо марҳилаи оmodасозии парвандаҳоро нопурра ва сатҳӣ гузаронида, вазифаҳои оmodасозии парванда, ки тибқи қонуни муурофиявӣ муайян шудаанд, иҷро намешаванд.

Тибқи муқаррароти моддаи 65 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи уҳдадорихои падару модар набояд бар хилофи манфиатҳои фарзандон татбиқ шаванд. Таъмини манфиатҳои фарзандон бояд мавзӯи асосии ғамхорӣи падару модар бошад. Ҳангоми истифодаи ҳуқуқи падару модар он набояд ба саломатии ҷисмонӣи рӯҳии кӯдак ва тақомули маънавии ӯ зарар расонанд. Усулҳои тарбияи кӯдакон бояд ба муомилаи бераҳмона, дағалона ва пасткунандаи шаъни инсонӣи кӯдак ё суиистифода ва истисмори кӯдакро аз ҷониби падару модар истисно кунанд. Падару модаре, ки ҳуқуқи уҳдадорихои худро бар зарари ҳуқуқи манфиатҳои кӯдак татбиқ менамоянд, мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Чунончӣ, тибқи талаботи моддаи 69 ҳамин Кодекс падару модар (яке аз онҳо) метавонанд аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум карда шаванд, агар онҳо:

- аз иҷрои уҳдадориҳои падару модарӣ, аз ҷумла додани алимент қасдан саркашӣ кунанд;

- бе сабабҳои узрнок аз таваллудхона (таваллудгоҳ) ё муассисаи дигари тиббӣ ё тарбиявӣ, муассисаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва ё дигар муассисаҳои монанди он гирифтани фарзанди худро рад намоянд;

- аз ҳуқуқи падару модарии худ суиистифода намоянд;

- ба фарзандон муносибати бераҳмона кунанд, аз ҷумла нисбати онҳо зӯроварии ҷисмонӣ ё рӯҳиро раво бинанд, ба дахлнопазирии ҷинсии онҳо сӯиқасд намоянд;

- майзада ё нашъаманди ашаддӣ бошанд;

- бар зидди ҳаёт ва саломатии фарзандони худ ё саломатии ҳамсари худ қасдан ҷиноят содир карда бошанд.

Қайд кардан ба маврид аст, ки аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум намудан чораи ниҳой буда, танҳо ба салоҳияти суд мансуб аст.

Тибқи банди 11 Қарори №16 Пленуми Суди Олӣ «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳо татбиқ намудани қонунгузорӣ ҳангоми баррасии баҳсҳои вобаста бо тарбияи фарзандон» танҳо дар сурати рафтори гунаҳгоронаи падару модар бо асосҳои дар моддаи 69 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардида онҳоро аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум кардан мумкин аст.

Таҳлил нишон дод, ки меъёрҳои мазкур асосан зимни баррасии парвандаҳо риоя карда мешаванд.

Аз ҷумла, бо ҳалномаи суди ноҳияи Ҷ. аз 20 майи соли 2020 даъвои У.Р.А. қонеъ шуда, А.Б.А. аз ҳуқуқи падарӣ нисбати кӯдаки ноболиғаш А.Л.Б. санаи таваллудаш 15 ноябри соли 2007 маҳрум карда шудааст. Аз маводи парванда бармеояд, ки ҷавобгар аз лаҳзаи таваллуди кӯдак уҳдадориҳои худро нисбати фарзандаш иҷро накарда, дар таъмину тарбияи кӯдак иштирок намекунад, ҳамзамон аз ҳуқуқҳои падарии худ суиистифода мекардааст. Бадқасдона

аз супоридани алимент барои таъминоти фарзанд саркашӣ намуда, панҷ маротиба суд шудааст, бори охир бо ҳукми суди вилояти С. аз 6 март соли 2014 бо моддаҳои 249 қисми 3 бандҳои «а, г», 138 қисми 3 бандҳои «а, г», 32 қисми 3-104 қисми 2 бандҳои «в, е, и, л» КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳкум шуда, нисбаташ ҷазои якумра маҳрум сохтан аз озодӣ таъин шудааст.

Мисоли дигар, Д.М.У. бо даъво ба ҷавобгарии Ғ.А.Т. дар бораи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ нисбати ду фарзанди ноболиғ М. санаи таваллудаш 06 феввали соли 2011 ва А. санаи таваллудаш 03 ноябри соли 2012 мурочиат намуда, талабашро бо он асоснок кардааст, ки солҳои охир ҷавобгар дар ҳолати мастӣ ҷангу ҷанҷол намуда, ба фарзандон бо қорд дарафтааст. Суд муайян кардааст, ки бо қарори суди шаҳри Х. аз 14 март соли 2018 ҷавобгар бо моддаи 931 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои он ба ҷавобгарӣ кашида шудааст, ки дар натиҷаи муносибати хусуматнок бо ҳамсараш охиронро таҳқир намуда, нисбаташ зӯрварӣ намуда, аз манзил пеш кардааст. Тарафҳо якҷоя то соли 2018 якҷоя зиндагонӣ карда, бо ҳалномаи суд аз ҷавобгар ба ғайридаи даъвогар барои таъминоти кӯдакон алимент рӯёнида шуда, ҷавобгар фарзандонашро таъмин мекардааст. Бо тариқи судӣ тартиби муоширати ҷавобгар бо кӯдакон муайян карда шудааст. Дар рафти омодагии парванда бо супориши суд Мақомоти васојту парасторӣ шароити зисти тарафҳоро омӯхта, муайян кардааст, ки барои инкишофи дурусти кӯдакон дар манзили тарафҳо шароити зарурӣ мавҷуд аст. Мувофиқи хулосаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарии Ғ.А.Т. бар зарари кӯдакони ноболиғ буда, барои таълиму тарбия ва рушду камоли онҳо таъсири манфӣ мерасонад. Аз маводи парванда бармеояд, ки даъвогар барои тасдиқи вачҳҳои худ

ба суд далели боътимод пешниҳод накардааст. Дар чунин ҳолат суд ба хулосаи дуруст омадааст, ки ҳолати ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида шудани падар асос барои маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ шуда наметавонад.

Тибқи талаботи қисми 2 моддаи 55 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар кӯдак ҳуқуқ дорад, ки дар оила зиндагӣ кунад ва тарбия гирад. Кӯдак ба ғамхории падару модар, таъмини манфиатҳояш, рушду такомули ҳамаҷониба, эҳтироми шаъни инсонии худ ҳуқуқ дорад.

Аз омӯзиши парвандаҳо муайян гардид, ки бархилофи талаботи қонунгузори оилавӣ дар таҷрибаи баъзе судҳо ниҳоди маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ ба воситаи канораҷӯӣ намудани падару модарон аз уҳдадорихои таъмину тарбияи кӯдакон табдил ёфтааст. Дар ҳолатҳои алоҳида, судҳо танҳо бо назардошти он, ки ҷавобгарон даъворо эътироф мекунанд ва тарафҳо байни худ оид ба ин масъала ба созиш омадаанд, бо назардошти манфиатҳои падару модар ва сарфи назар кардани ҳуқуқи манфиатҳои кӯдак даъворо қонеъ менамояд.

Ҳол он, ки баръакс, тибқи талаботи қисми 2 моддаи 71 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳрум кардани падару модар аз ҳуқуқи падару модарӣ онҳоро аз вазифаи таъмини фарзандон озод намекунад.

Мувофиқи талаботи қисми 4 ҳамин модда кӯдаке, ки нисбати ӯ падару модар (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум шудаанд, ҳуқуқи моликиятро ба манзили истиқоматӣ, ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқоматӣ, инчунин ҳуқуқи молу мулкӣ дар асоси далели ҳешӣ бо падару модар ва ҳешовандони дигар муайяншуда, инчунин ҳуқуқи гирифтани меросро нигоҳ медорад.

Ба ғайр аз ин, тибқи талаботи моддаи 70 қисми 3 ҳамин Кодекс ҳангоми баррасии парвандаҳо дар хусуси маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ суд масъалаи барои

кӯдак ситонидани алиментро аз падару модарӣ аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрумгашта ҳал мекунад.

Бо ин асос, судҳо бояд оمودасозии парвандаҳоро ба таври дахлдор гузаронида, оқибатҳои маҳрум кардан аз ҳуқуқҳои падару модариро ба тарафҳо тавзеҳ дода, аз ҳулосабарории бармаҳал ҷиҳати қонегардонии даъвоҳо худдорӣ намоянд.

Баҳсо вобаста ба тарбияи кӯдак, аз ҷумла, оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ бояд танҳо бо назардошти манфиатҳои беҳтарини кӯдак баррасӣ шуда, дар сурати ба талаботи қонун ҷавобгӯ набудани эътирофи даъво ва вайрон шудани ҳуқуқи манфиатҳои дигар шахсон, аз ҷумла кӯдакон, ки ҳифзи ҳуқуқҳои онҳо дар сатҳи конститусионӣ аз ҷониби давлат қаноат дода шудааст, судҳо бояд эътирофи даъво қобул накунад.

Мувофиқи талаботи сарҳати қоруми банди 3 Қарори № 13 Пленуми Суди Олӣ «Дар бораи ҳалномаи судӣ» аз ҷониби як тараф эътироф намудани ҳолате, ки тарафи дигар талабот ё норозигии худро ба он асоснок мекунад, дар қисми асосноккунии ҳалнома бо ҳулосаи суд оиди муқаррар кардани ин ҳолатҳо дарҷ карда мешавад, агар асосҳо барои қобул накардани эътирофи даъво ҷой надошта бошад.

Тибқи талаботи қисми 2 моддаи 43 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон суд даст кашидани даъвогарро аз даъво, эътироф намудани даъво қобул намекунад, созиши ошти тарафҳоро тасдиқ намекунад, агар он хилофи қонун бошад ё ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии дигар шахсонро ҳалалдор созад.

Таҳлили парвандаҳо нишон дод, ки дар аксарияти ҳолатҳои қонегардонии даъвоҳо, ҷавобгарон дар мувофиқи судӣ бо мақсади иҷро накардани уҳдадорӣҳои худ дар назди кӯдак даъво дар бораи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ эътироф менамоянд. Судҳо бошанд, бархилофи

талаботи моддаи 43 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон, новобаста аз мавҷуд будани асосҳои қонунии маҳрум сохтан аз ҳуқуқи падару модарӣ, талаботи даъвогаронро дар асоси эътирофи ҷавобгарон қонеъ мекунад ва дар ин ҳолатҳо ҳуқуқи озодии кӯдакон ба муошират бо падар (ҷавобгарон) аз мадди назар дур мемонад.

Далели ҳолати зикршуда он аст, ки аз 55 парванда бо баровардани ҳалнома дар бораи қонеъ намудани даъво баррасӣ шуда, 36 талаботи даъвогарон бо асосҳои эътирофи даъво қаноатбахш карда шудаанд.

Мисол, бо ҳалномаи суди ноҳияи Д. аз 24 июли соли 2018 даъвои С.Ш.Т. қонеъ карда шуда, ҳуқуқи падарии ҷавобгар К.У.М. нисбати фарзандаш Х. санаи таваллудаш 12 сентябри соли 2014 маҳрум карда шудааст. Дар маводи парванда забонхати тарафҳо оид ба он, ки даъвогар аз алимент барои таъминоти фарзанд даст мекашад ва дар навбати худ ҷавобгар аз фарзанд даст мекашад маҳфуз аст.

Суд хулосаи худро танҳо бо ҳамин забонхати тарафҳо асоснок намудааст. Илова бар ин, дар қабати парванда санади Мақомоти васојату парасторӣ оид ба санҷиши шароити зисти кӯдак ва хулоса мавҷуд нест. Намояндаи Комиссияи ҳуқуқи кӯдак Р.А. аз рӯи моҳияти баҳс хулоса дода, қайд намудааст, ки қонеъ кардани даъво ба манфиати кӯдак нест.

Мисоли дигар, аз маводи парванда бо даъвои К.М.А. бо ҷавобгарии И.И.Б. бармеояд, ки даъвогар бинобар сабаби уҳдадорихои худро оид ба таъмини кӯдак иҷро накардани ҷавобгар, маҳрум кардани ҳуқуқи падарии ҷавобгарро нисбат ба кӯдакаш С., санаи таваллудаш 24 декабри соли 2012 хоҳиш кардааст. Аз маводи парванда бармеояд, ки аз соли 2013 тарафҳо якҷоя зиндагонӣ намекунанд, бо ҳалномаи суд аз 1 августи соли 2013 алимент барои таъминоти кӯдак рӯёнида шуда, қарзи алименти ҷавобгар

8000 сомониро ташкил мекунад ва аз 14 март соли 2017 кофтукови ӯ эълон шудааст. Ягона ҳаракати суд оид ба оmodасосии парванда ба муҳокимаи судӣ тавзеҳ додани ҳуқуқҳои мурофиавии тарафҳо мебошад. Дар маводи парванда аризаи ҷавобгар дар бораи эътирофи даъво маҳфуз аст. Бо ҳалномаи суд аз 4 феввали соли 2019 даъво бинобар сабаби эътирофи даъво қонеъ шудааст.

Илова бар ин, суд ба баррасии парванда Мақомоти васоятӣ парасторино ҷалб накардааст, шароити зисти тарафҳо санчида нашудааст, ҳулосаи Мақомоти васоятӣ парасторӣ оид ба масъалаи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ гирифта нашудааст, сабаби пардохт нашудани алимент муайян карда нашудааст, ба ҷавобгар оқибати эътирофи даъво фаҳмонида дода нашудааст.

Дар суди шаҳри В. ҳам ҳолати беасос қонеъ кардани даъвои категорияи мазкур ба назар мерасад.

Масалан, даъвои Э.Ф. нисбат ба Т.Ҷ. танҳо бо назардошти он, ки ҷавобгар фарзандашро таъмин накарда, барои маҳрум шудан аз ҳуқуқи падариаш розӣ аст, аз ҷониби суд қонеъ карда шудааст. Гарчанде саркашӣ кардани ҷавобгар аз таъминоти фарзандони худ бо ягон далели хаттӣ исбот карда нашудааст.

Ҳамин тариқ, суд меъёрҳои қонуни моддӣ ва мурофиавиро вайрон намуда, бармаҳал эътирофи даъворо қабул намуда, даъворо қонеъ кардааст.

Бояд қайд кард, ки танҳо ҳолати пардохт накардани алимент асос барои маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ шуда наметавонад, суд бояд сабаб ва муҳлати саркашӣ намудан аз пардохти алиментро дар маҷмӯъ бо дигар далелҳо мавриди муҳокима қарор дода, танҳо дар сурати гунаҳгорона, бадқасдона саркашӣ намудан аз пардохти алимент, бо назардошти вазъи моддии ҷавобгар, муайян намудани сабабҳои напардохтани алимент оид ба ин гуна

баҳсҳо хулосаронӣ намојд. Зеро асосҳои маҳрум сохтан аз ҳуқуқи падару модарӣ чораи ҷавобгарии ниҳой буда, асосҳои дар моддаи 69 ҚО пешбинӣ шуда мукамал мебошанд. Лекин дар таҷриба ҳолатҳои ба назар мерасанд, ки судҳо танҳо бо назардошти он, ки ҷавобгар муҳлати муайян аз пардохти алимент саркашӣ намудааст ва даъворо эътироф кардааст, чунин даъвоҳои қонеъ кардаанд.

Мисол, бо ҳалномаи суди ноҳияи Қ. аз 20 майи соли 2020 даъвои Р.Ҳ. бо ҷавобгарии Х.И., бинобар сабаби эътирофи даъво ва қабул намудани он аз ҷониби суд қонеъ гардида, Х.И. аз ҳуқуқи падарӣ нисбати ду фарзандаш А. санаи таваллудаш 5 декабри соли 2010 ва М. санаи таваллудаш 11 августи соли 2012 маҳрум карда шудааст.

Муайян гардид, ки оид ба парванда Мақомоти васојату парасторӣ ҷалб нашуда, шароити зисти тарафҳо санҷида нашудааст, дар баррасии парванда прокурор, намојндаи Мақомоти васојату парасторӣ иштирок накардаанд, масъалаи бе иштироки онҳо баррасӣ намудани баҳс муҳокима нашудааст. Новобаста аз он, ки парванда бе иштироки прокурор баррасӣ шудааст, дар ҳалнома оварда шудааст, ки прокурор дар хулосаи худ қонеъ намудани даъворо қобили қабул ҳисобидааст. Ҳамзамон даъвогар дар аризаи даъвогӣ вачҳ овардааст, ки бо кӯдак барои муҳочирати меҳнатӣ ба Федератсияи Россия нияти рафтандорад.

Бояд қайд кард, ки ҳолати бо ҳукми суди ноҳияи Қ. бо моддаи 177 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳкум гардидани ҷавобгар худ аз худ асос барои қонеъ намудани даъво шуда наметавонад. Ҳангоми қабули санади судӣ, судья танҳо дар асоси даъво эътироф намудани ҷавобгар хулосаронӣ намуда, даъво қонеъ кардааст.

Ё ин ки, парванда бо даъвои Э.Ф. нисбат ба Т.Қ. танҳо бо назардошти он, ки ҷавобгар фарзандашро таъмин

накарда, барои маҳрум шудан аз ҳукуки падариаш розӣ аст, даъво қонеъ карда шудааст. Гарчанде дар маводи парванда далели боэътимод дар бораи саркашӣ кардани ҷавобгар аз таъминоти фарзандон мавҷуд нест.

Омӯзиши парвандаи оилавӣ аз рӯи даъвои М.К.О. нисбати Қ.У. аз 15 январи соли 2020, ки бо ҳалномаи суди ноҳияи Ф. аз 04 феввали соли 2020 қонеъ карда шудааст, нишон дод, ки даъвогар дар аризаи худ дар бораи иштирок накардани ҷавобгар дар таълиму тарбияи фарзандонашон Н. санай таваллудаш 01 майи соли 2009 ва У. санай таваллудаш 05 июни соли 2014 даъво кардааст. Инчунин аз баёноти тарафҳо маълум гашт, ки ҷавобгар ҷои қор ва манбаи даромад надорад, аммо дар қисми асосноккунии ҳалномаи суд банди 4-и моддаи 69 ҚО асос оварда шудааст, ки мутобиқи он падару модар (яке аз онҳо) метавонанд аз ҳукуки падару модарӣ маҳрум карда шаванд, агар онҳо ба фарзандон муносибати бераҳмона кунанд, аз ҷумла нисбати онҳо зӯроварии ҷисмонӣ ё рӯҳиро раво бинанд, ба дахлнопазирии ҷинсии онҳо сӯиқасд намоянд.

Қайд кардан зарур аст, ки дар аризаи даъвогӣ ва баёноти тарафҳо дар бораи ҷой доштани чунин ҳолатҳо умуман сухан нарафтааст.

Дар таъинот оид ба оmodасозии парванда ба баррасӣ умуман оид ба ҷалбу гирифтани хулоса, санади Мақомоти васојату парасторӣ оид ба санҷиши шароити зисти кӯдакон ҷизе гуфта нашудааст.

Дар маводи парванда хулоса ва санади Мақомоти васојату парасторӣ вучуд надоранд.

Ҳамзамон қайд кардан бамаврид аст, ки ҳалномаи суди ноҳияи Ф. аз 04 феввали соли 2020 қабул карда шуда, ваколатномаи мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Ф. дар бораи ваколатдор кардани намояндаи худ

барои иштирок дар ин муурофия аз 18 августи соли 2020 баъди шаш моҳи баррасии парванда дода шудааст.

Мувофиқи талаботи моддаи 571 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон ва банди 20 Қарори № 16 Пленуми Суди Олӣ кӯдак ҳуқуқ дорад дар ҳалли ҳама гуна масъалаҳои оилавӣ, ки ба манфиатҳои ӯ дахлдоранд, фикри худро озодона изҳор намояд, ҳамчунин дар рафти муурофияҳои судӣ ва маъмурӣ иштирок кунад. Ба инобат гирифтани фикри кӯдаки аз синни даҳсола боло ҳатмӣ мебошад. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи Кодекси мазкур Мақомоти васоят ва парасторӣ ё суд метавонанд танҳо бо ризоияти кӯдаки аз синни даҳсола боло қарор қабул намояд.

Дар натиҷаи омӯзиши баъзе парвандаҳо ҳолатҳои аз ҷониби судҳо риоя нагардидани ин талаботи қонуни моддӣ ва бе асосҳои қофӣ маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ ошкор гардиданд.

Мисол, аз парванда бо даъвои Ҷ.Г. бо ҷавобгарии С.Д. бармеояд, ки даъвогар масъалаи аз ҳуқуқи падарӣ нисбат ба ду фарзанди ноболиғ Н. санаи таваллудаш 20 сентябри соли 2000 ва Н. санаи таваллудаш 7 март соли 2003 маҳрум кардани ҷавобгарро хоҳиш кардааст. Бо ҳалномаи суд аз 26 декабри соли 2017 даъво қонеъ шудааст. Тавре аз маводи парванда бармеояд, кӯдаконе, ки нисбаташон масъалаи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ монда шудааст, яке 17 сола ва дигаре 14-сола мебошанд.

Бархилофи талаботи қонун кӯдакон ба баррасии парванда ҷалб карда нашудаанд, зимни оmodасозии парванда суд ба Мақоми васоят парасторӣ масъалаи муайян намудани фикри кӯдакони нисбат ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ супориш дода бошад ҳам, дар санади санҷиши шароити зисти кӯдакон ва хулоса ягон маълумот дар бораи муайян кардани ҳолати зикршуда

мавҷуд нест. Ҳолати мазкур зимни баррасии судии парванда низ муайян карда нашудааст.

Суд сархати якуми моддаи 69 КО Ҷумҳурии Тоҷикистонро дастрас намуда, даъворо конеъ намудааст.

Аз маводи парванда бармеояд, ки ҷавобгар бо ҳукми суди шаҳри Х. аз 3 ноябри соли 2011 бо моддаҳои 200 қисми 4 банди «д» КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати 13 солу 6 моҳ маҳкум карда шуда, зимни баррасии даъво дар ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ қарор дошт. Бо ҳалномаи суд аз 21 юни соли 2017 аз ҳисоби ҷавобгар барои таъминоти кӯдакон 400 сомонӣ алимент, ҷамъ ба маблағи 800 сомонӣ дар як моҳ рӯёнида шудааст.

Мувофиқи талаботи банди 12 Қарори № 16 Пленуми Суди Олӣ шахсоне аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум карда намешаванд, ки уҳдадорҳои падару модарии худро дар натиҷаи ҳолатҳои вазнини ба амал омада ва дигар сабабҳои аз онҳо вобаста набуда ба амал бароварда натавонистаанд.

Ҳамин тариқ, ҷавобгар ҳангоми рӯёнидани алимент дар ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ қарор дошта, дар ҳаракатҳои ӯ бадқасдона саркашӣ намудан аз таъминоти кӯдакон ҷой надорад.

Мувофиқи талаботи банди 13 Қарори зикршуда судяҳо бояд ба назар гиранд, ки маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ чораи охири мебошад ва танҳо дар сурати рафтори гунаҳгоронаи падару модар, бо асосҳои дар моддаи 69 КО пешбинигардида онҳоро аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум кардан мумкин аст.

Намояндаи Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак, ки дар парванда тибқи талаботи моддаи 49 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳайси намояндаи мақомоти ҳокимияти давлатӣ, барои пешниҳод намудани хулоса (бо назардошти манфиатҳои кӯдакон) иштирок карда бошад ҳам, даъворо эътироф кардааст. Хулосаи худро дар бораи конеъ

намудани даъво танҳо бо назардошти хуб будани шароити зист ва шароити моддии даъвогар асоснок кардааст.

Дар чунин ҳолат бо хулосаи суд дар бораи он, ки ҷавобгар аз уҳдадорихои падарии худ саркашӣ намуда, дар тарбияву таъминоти кӯдакон иштирок накарда, қасдан аз пардохти алимент саркашӣ намудааст розӣ шудан мумкин нест.

Мисоли дигар, аз парванда бо даъвои В.М.В. бо ҷавобгари Л.Р.И. дар бораи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ нисбати ноболиғ Анастасия санаи таваллудаш 22 майи соли 2007 бармеояд, ки даъвогар талабашро бо он асоснок кардааст, ки ба Федератсияи Россия барои зисти доимӣ мақсади рафтани дорад ва барои ба Федератсияи Россия бурдани кӯдак ва барасмиятдорории ҳуччатҳо розигии падари кӯдак лозим аст. Ба ғайр аз ин, ҷавобгар дар тарбияи кӯдаки худ саҳм надоштааст.

Дар маводи парванда забонхати ҷавобгар бо забони русӣ маҳфуз аст ва дар он омадааст, ки ӯ бо сабаби надоштани имконияти моддӣ кӯдакашро таъмин намекунад ва даъворо эътироф мекунад. Инчунин дар парванда забонхати ҷавобгар бо забони давлатӣ мавҷуд аст ва дар он омадааст, ки ҷавобгар аз тарбияи кӯдакаш қасдан саркашӣ карда, майзадаи ашаддӣ буда, фарзандашро тарбия карда наметавонад.

Бо ҳалномаи суд аз 1 августи соли 2018 бинобар сабаби даъворо эътироф намудани ҷавобгар ва қабули он аз ҷониби суд қонеъ шудааст.

Аз маводи парванда бармеояд, ки фикри кӯдаки тарафҳо, ки 11-сола аст, оид ба даъвои зикршуда муайян ва ба инобат гирифта нашудааст, дар маводи парванда санади санҷиши шароити зист ва хулосаи Мақомоти васоияту парасторӣ мавҷуд нест. Суд ба вачҳи ҷавобгар дар бораи он, ки ӯ бо сабаби мавҷуд набудани имконияти моддӣ дар

таъминоти кӯдак иштирок намекунад ва ба фарқияти байни ду забонхати дар маводи парванда махфузбуда баҳои ҳуқуқӣ надодааст.

Қайд кардан ба маврид аст, ки ниҳоди мазкур нисбат ба шахсоне, ки дар шаҳодатнома дар бораи таваллуди кӯдак ба сифати падару модар дарҷ карда шудаанд, татбиқ мегардад. Аз ин рӯ, зимни баррасии парванда ба судҳо зарур аст, ки ҳангоми оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ ҳуччати тасдиқкунанда, яъне шаҳодатнома дар бораи таваллуди кӯдакони талаб намоянд.

Таҳлил нишон дод, ки дар ҳолатҳои алоҳида талаботи қонун сарфи назар карда шуда, судҳо бе ҳуччатҳои тасдиқкунандаи ҳолати падар ва ё модар будани ҷавобгарон парвандаҳоро баррасӣ менамоянд.

Масалан, Ҷ.Г. нисбат ба К.И. бо даъво мурочиат карда, қайд кардааст, ки бо ҳамсараш ҳамагӣ 41 рӯз зиндагонӣ кардааст. Баъди таваллуд шудани фарзандаш шавҳараш фарзандашро то ҳол надидааст ва то айнаи замон барои кӯдакаш шаҳодатнома дар бораи таваллуд нагирифтааст. Суд ба ҳолати мавҷуд набудани шаҳодатномаи таваллуди кӯдак баҳои дахлдор навода, танҳо дар асоси он ки ҷавобгар барои маҳрум шудан аз ҳуқуқҳои падариаш розӣ аст, шахсоро, ки падариаш бо ягон ҳуччати ҳуқуқмуайянкунанда муқаррар карда нашудааст, аз ҳуқуқи падарӣ маҳрум кардааст. Дар баррасии парвандаи мазкур прокурор ва мақомоти васоят ва парасторӣ умуман ҷалб карда нашудаанд ва даъво бе иштироки онҳо баррасӣ крада шудааст.

Тибқи талаботи қонуни мурофиавии граждани парвандаҳо вобаста ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ бо тартиби мурофиаи даъвогӣ баррасӣ карда мешаванд.

Мувофиқи талаботи конунгузории оилавӣ маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ чораи ниҳоии ҷавобгарии ҳуқуқи оилавӣ буда, падар ё модар дар ҳеч ҳол аз онҳо бо хохиши худ даст кашида наметавонанд.

Зимни чамъбаст ҳолатҳои алоҳида бо тартиби мурофияи махсус бо ташаббуси падар баррасӣ ва қонё намудани ариза дар бораи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ ошкор гардид. Ҳолати мазкур аз он шаҳодат медиҳад, ки судҳо моҳияти ниҳоди мазкурро, ки чораи ниҳоии ҷавобгарии ҳуқуқи оилавӣ мебошад, дарк намеkunанд ва ин ҳолат боиси дағалона вайрон шудани ҳуқуқҳои кӯдакон ва вайрон шудани меъёрҳои ҳуқуқи моддӣ ва мурофиявӣ мегардад.

Масалан, бо таъиноти суди шаҳри Н. аз 9 феввали соли 2018 аризаи А.С.С. оид ба аз ҳуқуқи падарӣ маҳрум намудани ӯ бо тартиби мурофияи махсус ба баррасии суд қабул гашта, дар асоси он парвандаи оилавӣ оғоз карда шудааст. Бо ҳалномаи суди мазкур аз 20 марти соли 2018 «аризаи А.С.С. оиди аз ҳуқуқи падарӣ маҳрум намудан, қаноатбахш карда шуда, ҳуқуқи падарии А.С.С. нисбат ба фарзандаш А.Х.С. санаи таваллудаш 21 сентябри соли 2006 аз тамоми имтиёзҳо маҳрум карда шудааст».

Аз маводҳои парванда муайян гардид, ки намояндаи Мақомоти васоят ва парасторӣ умуман ба парванда ҷалб нагардида, И.П.А., собиқ ҳамсари аризадиханда ва ноболиғ А.Х.С. – фарзанди аризадиханда ба ҳайси шохид дар мурофия пурсида шудаанд.

Дар натиҷаи чамъбастии баррасии ин қабил парвандаҳо инчунин, таҷрибаи бе иштироқи ҷавобгарон, бо тартиби ғоибона баррасӣ ва аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум кардани онҳо ошкор гардид.

Мисол, бо ҳалномаи ғоибонаи суди ноҳияи Ф. аз 26 апрели соли 2019 даъвои Ш.М.А. қонё карда шуда, А.Б.У.

аз ҳукуқи падарӣ нисбати кӯдакаш М. санаи таваллудаш 1 сентябри соли 2009 маҳрум карда шудааст. Суд ҳалнома ро бо он асоснок кардааст, ки ҷавобгар аз соли 2010 дар тарбияи кӯдак иштирок намекунад ва уҳдадорихои ҳудро оид ба пардохти алимент иҷро накарда, қарзи алимент 55500 сомони ро ташкил медиҳад.

Аз маводи парванда бармеояд, ки нусхаи аризаи даъвогӣ ба ҷавобгар тавассути почта ба суроғаи нишондодаи даъвогар воқеъ дар шаҳри Д., кӯчаи Ш. ирсол гардида, малумот дар бораи дастрас гардидани он дар маводи парванда мавҷуд нест.

Суд 20 марти соли 2019 бо тартиби моддаи 121 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ошкоро супоридани хабарнома таъинот қабул намуда, бинобар ҳозир нашудани ҷавобгар парвандаро бо тартиби ғоибона баррасӣ намудааст.

Дар маводи парванда нусхаи шиносномаи ҷавобгар маҳфуз аст ва аз он бармеояд, ки охирон дар суроғаи ноҳияи А., шаҳраки Ш., кӯчаи Ш. ба қайд гирифта шудааст.

Лекин, аз ҷониби суд ба ҳолати зикршуда баҳои ҳукуқӣ дода нашуда, барои муайян намудани ҷойи зисти воқеии ҷавобгар чорачӯй карда нашудааст.

Ба ғайр аз ин, дар маводи парванда ҳалномаҳои суди шаҳри Ҳ. аз 28 сентябри соли 2015 дар бораи бекор кардани ақди никоҳи тарафҳо ва аз 3 майи соли 2016 дар бораи рӯёнидани алимент маҳфуз мебошанд, ки бо тартиби ғоибона баррасӣ шудаанд.

Ҳамин тавр суд, бе муайян кардани ҷойи зисти ҷавобгар, сабабҳои дар ҷойи истиқомати охирон ғоиб будани ӯ, напардохтани алимент ва дар тарбияи кӯдак иштирок накардани ҷавобгар бармаҳал ҳулосаронӣ намуда, қайд кардааст, ки ҷавобгар гунаҳгори ва бадқасдона уҳдадорихои ҳудро иҷро намекунад.

Инчунин, муайян гардид, ки оид ба парванда оmodасозӣ ба муҳокимаи судӣ ба таври дахлдор гузаронида нашудааст, мақомоти васојату парасторӣ ва прокурор танҳо 24 апрели соли 2019, яъне ду рӯз пеш аз муруфиаи судӣ огоҳ карда шуда, худи ҳамон рӯз нусхаи даъво ирсол шудааст. Ҳамзамон дар парванда санади Мақоми васојату парасторӣ оид ба санҷиши шароити зисти кӯдак ва хулоса мавҷуд нест.

Мисоли дигар, даъвои Ю.М. ба ҷавобгарии Н.Ҳ. оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ аз ҷониби суди ноҳияи И. баррасӣ шудааст. Тарафҳо соҳиби ду фарзанди ноболиғ Н.Т. санаи таваллудаш 15 январи соли 2009 ва Н.Д. санаи таваллудаш 15 апрели соли 2011 мебошанд. Модари кӯдакони ноболиғ талаби маҳрум кардани ҳуқуқи падарии кӯдаконро хоҳиш кардааст. Танҳо дар асоси он, ки ҷавобгар дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагонӣ намекунад ва бо тарбия ва таъминоти фарзандон машғул намебошад, суд бо ҳалнома аз 18 октябри соли 2018 парвандаро бе иштироки ҷавобгар моҳиятан баррасӣ ва қонеъ кардааст.

Ҳамин гуна камбудихо зимни омӯзиши парванда бо даъвои Р.У. ба ҷавобгарии Ҳ.М.В. ошкор гардид. Ҷунонҷӣ, тарафҳо соҳиби ду фарзанди ноболиғ М.А. санаи таваллудаш 28 декабри соли 2011 ва М.А. санаи таваллудаш 30 июни соли 2013 буда, даъвогар талаби даъворо бо он асоснок кардааст, ки ҷойи истиқомати ҷавобгар маълум нест ва ӯ дар таъмину тарбияи кӯдакон иштирок намекунад. Дар қабати парванда ҳалномаи суд оид ба руёнидани алимент ва ё ягон далели хаттӣ, ки аз таъминоти моддӣ фарзандон саркашӣ кардани ҷавобгарро исбот созад, вучуд надорад. Новобаста аз ин, даъвои мазкур бе иштироки ҷавобгар баррасӣ гардида, бинобар сабаби номаълум будани ҷойи истиқомати ҷавобгар ва таъмин накардани фарзандон аз ҷониби ӯ, даъво қонеъ карда шудааст.

Инчунин, Т.Ш. нисбат ба С.А. оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ нисбат ба ду фарзандонаш С.Н. 14 октябри соли 2014 ва С.В. 16 сентябри соли 2016 солҳои таваллудашон бо ариза муроҷиат карда, асос овардааст, ки ҷавобгар фарзандонашро таъмин намекунад. Суд бо назардошти он, ки ҷавобгар 10 моҳи охир ба фарзандонаш маблағи алименти дар асоси ҳалномаи суд муқарраршударо насупоридааст, ҷавобгарро аз ҳуқуқи падарӣ маҳрум кардааст. Бояд қайд кард, ки дар марҳилаи омодаسازی аз ҷониби суд ба ҷавобгар нусхаи аризаи даъвогӣ супорида шуда, баъдан бинобар сабаби ҳозир нашудани ҷавобгар ба суд, парванда дар муроғияи ғоибона баррасӣ ва даъво бо ҳалномаи суд аз 30 март соли 2020 қонеъ карда шудааст.

Ба ҳамин монанд, К.Ф. нисбат ба Т.М., ки соҳиби 5 фарзанди ноболиғ Н. 2004, С. 2005, М. 2008, А. 2011, И. 2016 солҳои таваллудашон мебошанд, бо даъво дар бораи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ муроҷиат намуда, даъворо бо он асоснок кардааст, ки охирон дар тарбия ва таъминоти кӯдаконашон иштирок намекунад. Дар қабати парванда ягон далели бозғимодде, ки ин вачҳи даъвогарро тасдиқ кунад, аз қабилӣ ҳалномаи судӣ оид ба руёнидани алимент ва ё санади иҷроӣ оид ба насупоридани алимент мавҷуд нест. Суд дар марҳилаи омодаسازی парванда санади санҷиши шароити зист ва ҳулосаи мақомоти васоят ва парасторӣ талаб накардааст. Бархилофи талаботи қонун 3 кӯдаки аз синни даҳсола болои тарафҳо ба баррасии парванда ҷалб карда нашудаанд, фикри кӯдакон нисбат ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарӣ муайян карда нашудааст. Ба ҷавобгар аризаи даъвогӣ ва даъватнома тариқи почта ирсол гардида, бинобар сабаби ба маҷлиси судӣ ҳозир нашудани ҷавобгар парванда дар ғоибии ҷавобгар моҳиятан баррасӣ шуда, бо ҳалнома аз 20 июни соли 2019 даъво қонеъ карда шудааст. Дар ҳалнома оварда шудааст, ки ҷавобгар аз

соли 2014 инҷониб ба Федератсияи Россия ба муҳочирати меҳнатӣ рафтааст ва қасдан аз таъминоти фарзандон дар муддати 5 сол саркашӣ мекунад ва суд дар ин замина ҷавобгарро аз ҳуқуқи падариаш нисбат ба панҷ фарзанди ноболиғаш маҳрум кардааст.

Ба ҳамин монанд камбудиҳо, зимни омӯзиши парванда бо даъвои М.Қ. бо ҷавобгари Ш.Р. ошкор гардиданд.

Мувофиқи талаботи қисми 3 моддаи 70 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми баррасии парвандаҳо дар хусуси маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ суд масъалаи барои кӯдак ситонидани алиментро аз падару модари (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрумгашта ҳал мекунад.

Дар асоси талаботи қисми 18 Қарори №16 Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳо татбиқ намудани қонунгузорӣ ҳангоми баррасии баҳсҳои вобаста бо тарбияи фарзандон иқтибос аз ҳалномаи суд оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ пас аз ба қувваи қонунӣ даромадани аз ҷониби суд бояд ба мақомоти САҲШ ба маҳалли бақайдгирии давлатии таваллуди кӯдак фиристонида шавад.

Омӯзиши парвандаҳо собит сохт, ки талаботи мазкур қонун ва дастури роҳбарикунандаи Пленуми Суди Олӣ аз ҷониби судҳо риоя карда намешавад. Аз ҷумла, таҳлил нишон дод, ки аз рӯи парвандаҳои, ки моҳиятан баррасӣ гардида, даъвоҳои қонунӣ шудаанд, дар ягон ҳолат масъалаи барои кӯдак ситонидани алимент аз падар ё модари аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрумгашта ҳал нашудааст. Илова бар ин, судҳо ба мақомоти САҲШ ба маҳалли бақайдгирии давлатии таваллуди кӯдак иқтибос аз ҳалномаи суд оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модариро пас аз ба қувваи қонунӣ даромадан ирсол намекунанд.

Мисол, парванда бо даъвои Т.Д. ба ҷавобгарии Б.Н. бинобар сабаби дар таболати наркологӣ қарор доштани ҷавобгар, шавҳари дигар қардани модари кӯдакон ва надохтани шароит барои нигоҳубини онҳо аз ҷониби модар, бе назорат мондани кӯдакон қонеъ қарда шуда, кӯдакон Б.Р. санаи таваллудаш 28 августи соли 2005 ва Б.Р. санаи таваллудаш 28 январӣ соли 2008 ба парастории мақомоти васоят ва парастории ноҳияи Ҷ. супорида шудаанд. Аз ҷониби суд масъалаи ситонидани алимент аз ҷавобгар ҳал нашудааст, иқтибоси ҳалнома пас аз эътибори қонунӣ пайдо намудани он ба мақомоти САҲШ ирсол қарда нашудааст.

Ба ҳамин монанд, парванда бо даъвои К.Ш. ба ҷавобгарии Ҳ.А. баррасӣ шудааст. Тарафҳо соҳиби 3 фарзанди ноболиғ Ҳ.М. санаи таваллудаш 14 августи соли 2009, Ҳ.Б. санаи таваллудаш 28 августи соли 2011 ва Ҳ.З. санаи таваллудаш 28 майи соли 2014 буда, дар маводи парванда санади санҷиши шароити зисти кӯдакон ва даъвогар, ҳулосаи Мақомоти васояту парасторӣ оид ба баҳс мавҷуд нест. Бо ҳалномаи суд аз 25 апрели соли 2019 даъво қонеъ қарда шуда, масъалаи ситонидани алимент ҳал нашудааст. Пас аз эътибори қонунӣ пайдо намудани ҳалнома иқтибоси он ба мақомоти САҲШ фиристода нашудааст.

Ба ҳамин монанд, бо ҳалномаи суди шаҳри И. аз 4 июни соли 2020 даъвои Прокурори шаҳри И. қонеъ қарда шуда, К.А.М. ва А.Р.Р. аз ҳуқуқи падару модарӣ нисбат ба фарзандашон С. санаи таваллудаш 5 феввали соли 2018 маҳрум шудаанд, кӯдак дар Муассисаи давлатии «Маркази дастгирии оилаи шаҳри Х.» қарор дорад. Аз ҷониби суд масъалаи рӯёнидани алимент аз ҳисоби ҷавобгарон барои таъминоти кӯдак ҳал нашудааст, нусхаи иқтибоси ҳалнома

пас аз эътибори қонунӣ пайдо намудан ба мақомоти САҲШ ирсол нашудааст.

Бояд қайд кард, ки чунин таҷрибаи номатлуб дар фаъолияти ҳамаи судҳои ҷумҳурӣ ба назар мерасад.

Ҳамин тавр, дар натиҷаи ҷамъбасти таҷрибаи судӣ муайян гардид, ки ҳангоми баррасии парвандаҳо оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ аз ҷониби судҳо дар ҳолатҳои алоҳида ба вайроншавии қонуни муҳофизатӣ ва моддӣ роҳ дода шуда, тавзеҳоти роҳбарикунандаи Қарори №16 Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳо татбиқ намудани қонунгузорӣ ҳангоми баррасии баҳсҳои вобаста бо тарбияи фарзандон» риоя намешаванд.

Бо мақсади минбаъд роҳ надодан ба чунин камбудихо зарур аст:

- амалиётҳои омодаسازی парвандаҳо ба муҳокимаи судӣ ба таври дахлдор бо иштироки шахсони иштирокчии парванда ва намоёндагони онҳо анҷом дода шуда, намоёндаи мақомоти васоияту парасторӣ ҳамчун намоёндаи мақомоти ҳокимияти давлатӣ барои пешниҳод намудани ҳуҷҷатҳои назардошти манфиатҳои қўдакони барои иштирок дар парванда ҷалб карда шавад;

- дар рафти омодаسازی парвандаҳо ба тарафҳои оқибатҳои маҳрум кардан аз ҳуқуқҳои падару модарӣ тибқи талаботи қонунгузорию оилавӣ тавзеҳ дода шавад;

- баҳсҳо оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ бо назардошти ҳолатҳои барои парванда аҳамиятдошта, танҳо дар сурати мавҷуд будани санади ба таври дахлдор омоданамудаи санҷиши шароити зиндагии қўдак ва шахсе, ки даъвои тарбия кардани ӯро дорад ва ҳуҷҷатҳои ба он асосёфтаи мақоми васоияту парасторӣ баррасӣ карда шаванд;

- талаботи моддаи 12 Конвенсияи СММ «Дар бораи ҳукуки кӯдак» ва моддаи 571 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба риояи ҳукуки кӯдак барои озодона изҳор намудани фикри худ таъмин карда шуда, ҳолатҳои қабули ҳалнома бе ба инобат гирифтани фикри кӯдаки аз синни даҳсола боло роҳ дода нашавад;

- баҳсҳо оид ба маҳрум кардан аз ҳукуки падару модарӣ бояд танҳо бо назардошти манфиатҳои беҳтарини кӯдак баррасӣ шуда, ба ҳар як ҳолати эътирофи даъво аз ҷониби ҷавобгарон тибқи талаботи қисми 2 моддаи 43 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти ба талаботи қонун ҷавобгӯ будани эътирофи даъво ва вайрон нашудани ҳукуку манфиатҳои дигар шахсон, аз ҷумла кӯдакон, ки ҳифзи ҳуқуқҳои онҳо дар сатҳи конституционӣ аз ҷониби давлат қафолат дода шудааст, баҳо дода шавад;

- риояи талаботи қисми 3 моддаи 70 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хусуси ситонидани алимент барои кӯдак аз падару модари (яке аз онҳо) аз ҳукуки падару модарӣ маҳрумгашта таъмин карда шавад;

- мувофиқи талаботи қисми 18 Қарори №16 Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон иқтибос аз ҳалномаи суд оид ба маҳрум кардан аз ҳукуки падару модарӣ пас аз ба қувваи қонунӣ даромаданаш ба мақомоти САҲШ ба маҳалли бақайдгирии давлатии таваллуди кӯдак фиристонида шавад;

- оид ба ҳар як ҳолати вайроншавии ҳуқуқҳои кӯдакон, ки дар рафти баррасии парвандаҳо оид ба маҳрум кардан аз ҳукуки падару модарӣ ошкор мешаванд, ба ташкилот ва шахсони мансабдори дахлдор таъинотҳои хусусӣ ирсол карда шаванд. Дар сурати дар амали тарафҳо, дигар иштирокчиёни мурофиа, шахси мансабдор ё дигар шахс ошкор гардидани аломати ҷиноят маводи дахлдор барои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба

қонунвайронқунанда ба мақомоти прокуратура ирсол карда
шавад.

**Коллегиаи судӣ оид ба
парвандаҳои оилавии Суди Олӣ**

Ч А М Ъ Б А С Т И

таҷрибаи судӣ марбут ба парвандаҳои ҷиноятии ба худкушӣ расонидан, ки аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ дар давоми соли 2019 баррасӣ шудаанд (моддаи 109 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон)

Мутобиқи банди 14-и Нақшаи қории Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои нимсолаи дууми соли 2020 аз ҷониби коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ ҷамъбасти таҷрибаи судӣ марбут ба худкушӣ расонидан (моддаи 109 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон), ки аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ давоми соли 2019 баррасӣ шудаанд, гузаронида шуд.

Мувофиқи ҳисоботҳои оморӣ Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон судҳои шаҳру ноҳияҳо дар соли 2019 бо моддаи 109 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон 48 парвандаҳои ҷиноятӣ нисбати 51 шахсро баррасӣ намудаанд.

Дар соли 2018 бошад 41 парвандаҳои ҷиноятӣ нисбати 45 шахс баррасӣ гардидааст, ки назар ба соли 2019 ба шумораи 7 адад кам мебошад.

Барои гузаронидани ҷамъбасти аз судҳои шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ ба Суди Олӣ ҳамагӣ 39 парвандаҳои ҷиноятӣ нисбати 48 шахс ворид гардид.

Омӯзиши маводи парвандаҳои ҷиноятӣ нишон дод, ки онҳо аз ҷониби мақомоти прокуратура мавриди таҳқиқ ва тафтиш қарор дода шуда, баъди тасдиқи фикри айбдоркунӣ барои баррасӣ ба судҳо ирсол карда шудаанд.

Судҳои ҷумҳурӣ хангоми баррасии ин категорияи парвандаҳои ҷиноятӣ нисбати 48 нафар ҳукми айбдоркунӣ бароварда, нисбати 15 нафар моддаи 71 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда шуда, нисбати 1 нафар бо моддаи 78 КҶ иҷрои ҳукм мавқуф гузошта, 2 нафар бо татбиқи

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи авф», нисбати 2 нафар ҷазои ҷарима таъин карда шуда, як парвандаи ҷиноятӣ ба тафтиши иловагӣ баргардонида шудааст.

Аз парвандаҳои ҷиноятӣ мавриди омӯзиш қароргирифта, муайян карда шуд, ки тарз ва усулҳои худкушӣ намудан гуногун мебошанд.

Дар 17 ҳолат ҷабрдидаҳо худро овехтаанд, дар 15 ҳолат доруҳои гуногун истеъмол намудаанд, дар 2 ҳолат бо корд ва дар 7 ҳолат бо роҳҳои дигар худкушӣ кардаанд.

Бояд зикр намуд, ки аз 48 ҷинояти содиршуда сабаби ба худкушӣ расонидан дар 7 ҳолат ҳангоми аз ҷониби шавҳар муносибати бераҳмона, таҳқир ва лату кӯб намудани ҳамсар, дар 3 ҳолат ҳангоми аз ҷониби волидони шавҳари ҷабрдида нисбати келин муносибати бераҳмона, таҳқир ва лату кӯб намудан, дар 1 ҳолат аз ҷониби дӯстдошта муносибати бераҳмона, таҳқир қардан, дар 1 ҳолат ҳангоми аз ҷониби хоҳари шавҳар нисбати келин муносибати бераҳмона ва таҳқир намудан, дар 1 ҳолат ҳангоми аз ҷониби бародар нисбати хоҳари ноболиғаш муносибати бераҳмона, таҳқир ва лату кӯб қардан, мебошад.

Омӯзиши парвандаҳои ҷиноятӣ ба Суди Олӣ воридгардида нишон дод, ки судҳои шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурии парвандаҳои ҷиноятӣ мазкурро дар доираи талаботи қонунҳои амалкунанда баррасӣ карда, қарорҳои дахлдор қабул кардаанд. Дар баробари ин, таҳлили парвандаҳо нишон дод, ки дар баъе мавридҳо ба ҳолатҳои яктарафагӣ, нопуррагии тафтишоти судӣ ё нодуруст татбиқи гардидани қонунҳои моддӣ ва муурофиавӣ роҳ дода шудааст.

Тибқи талаботи қисми 1 моддаи 109 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба худкушӣ расонидан ҳамон вақт таркиби ҷиноятро ташкил медиҳад, ки гунаҳгор бо роҳи таҳдид, муомилаи бераҳмона ё пастзании мунтазами шаъну

эътибори шахси ҷабрдида ё ба сӯиқасди худкушӣ даст задани ӯ мегардад. Агар ҳамин кирдор нисбати шахсе, ки аз ҷиҳати моддӣ ё аз ҷиҳати дигар тобеи гунаҳгор мебошад ё ин ки дар ҳаққи ноболиғ содир шуда бошад, кирдори шахс бо қисми 2-и ҳамин модда банду баст карда мешавад.

- Суди ноҳияи Ш. бо ҳукми худ аз 18 ноябри соли 2019 кирдори М.Э.А.-ро бо моддаи 109 қисми 2 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои бо роҳи таҳдид, муомилаи бераҳмона ё пастзании мунтазами шаъну эътибори шахси ҷабрдида ба худкушӣ ё сӯиқасди худкушӣ расонидани шахс ва ё ҳамин кирдор нисбати шахсе, ки аз ҷиҳати моддӣ тобеи ӯ мебошад, банду баст карда, маҳкум намудааст. М.Э.А. ин амалҳояшро нисбати ҳамсараш содир кардааст, ки дар натиҷа ҷабрдида сирко нӯшида, ба худкушӣ даст задааст, аммо бо мадади табибон шифо ёфтааст, яъне ҷабрдида вафот накардааст, вале суд аломати бандубасткунандаи «ба худкушӣ расонидани шахс»-ро ҳамчун зиёдатӣ қайд намудааст.

- Ба ҳамин монанд, парвандаи ҷиноятӣ бо айбдорӣ О.Х.Б. бо моддаи 109 қисми 1 ҚҶ бо ҳукми суди шаҳри П. аз 01 июли соли 2019, парвандаи ҷиноятӣ бо айбдорӣ Ҷ.З.Ҷ. бо моддаи 109 қисми 1 ҚҶ бо ҳукми суди ноҳияи Д. аз 06 феввали соли 2019, парвандаи ҷиноятӣ бо айбдорӣ Р.С.С. бо моддаи 109 қисми 1 ҚҶ бо ҳукми суди ноҳияи Д. аз 07 январи соли 2019 баррасӣ шудаанд.

- Суди шаҳри Т. бо ҳукми худ аз 07 августи соли 2019 Х.З.Б.-ро бо моддаи 109 қисми 1 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор дониста, ба ӯ се сол ҷазои маҳрумӣ аз озодӣ таъин карда, бо татбиқи моддаи 71 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон як сол муҳлати санҷишӣ муайян кардааст.

Ҳолати қор: Х.Г.Р. соли 1988 бо писари Х.З.Б. – Х.М.Д. оила барпо карда, бо маҳкумшуда дар як ҳавлӣ истиқомат мекарданд. Аммо хушдоманаш мунтазам бо ӯ

чангу чанчол карда, шаъну эътибори ўро паст зада, бо ҳар баҳонаи ночиз ўро аз хона пеш мекардаст.

Бинобар ин, Х.Г.Р. ягона роҳи ҳалосии худро дар худкушӣ дида, ба воситаи истеъмоли сирко (уксус), ҳар гуна доруворихои дигар ва марғи муш ба сӯикасди худкушӣ даст зада, дар беморхона бистарӣ шудааст, аммо бо ёрии табибон шифо ёфтаст.

Коромӯз-муфаттиши прокуратураи шаҳри Т. 08 июли соли 2019 нисбати Х.З.Б. бо моддаи 109 қисми 1 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон айб эълон карда, фикри айбдоркунӣ таҳия дода, дар қарор диспозитсияи қисми 1 моддаи номбурда (бо роҳи таҳдид, муомилаи бераҳмона ё пастзании мунтазами шаъну эътибори шахси ҷабрдида ё ба сӯикасди худкушӣ расонидани шахс)-ро умуман нишон намода, дар фикри айбдоркунӣ бошад аломатҳои банду басткунандаи диспозитсияи қисми 1 (ҷавобгарии ҷиноятиро барои ба худкушӣ расонидан бо роҳи мунтазам паст задани шаъну эътибори ҷабрдида) қайд намулдааст.

Аз маводи парванда бармеояд, ки ҷабрдида бо кӯмаки табибон аз ҳаёт маҳрум нашудааст, бинобар ин кирдори ӯ нодуруст банду баст карда шудааст.

• Мисоли дигар, парвандаи ҷиноятӣ нисбати Г.Т.М. бо моддаи 109 қисми 1 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Моддаи 52 қисми 1 ҚМҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намулдааст, ки гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда ҳуқуқ доранд дар ҳар лаҳзаи пешбурди парванда бо ташаббуси худ, ки дар шакли хатгӣ пешниҳод намудаанд, аз хизмати ҳимоятгар дар ҳузури ӯ даст кашанд. Аммо аз аризаи бо компютер ҷоп кардаи коромӯз-муфаттиш аз номи айбдоршаванда Г.Т.М. дида мешавад, ки ӯ аз хизмати адвокат даст кашадааст, лекин на дар ҳузури адвокат, балки бе иштироки вай, ки ин бархилофи меъёри дар боло зикргардида мебошад.

Ин камбудӣ дар ҳамаи парвандаҳои ҷиноятии бо моддаи 109 КҶ тафтишгардида дида мешавад.

Ба ҳамин монанд, парвандаи ҷиноятӣ нисбати Т.А.Х., ки аз ҷониби муфаттиши прокуратураи ноҳияи Ш. бо моддаи 109 қисми 2 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон тафтишгардидааст.

- Парвандаи ҷиноятӣ бо айбдории Ҷ.Ш. бо моддаи 109 қисми 2 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо ҳукми суди ноҳияи Р. аз 08 ноябри соли 2019 барои сӯиқасди худкушӣ бо роҳи таҳдид, муомилаи бераҳмона ё пастзании мунтазами шаъну эътибори шахси ҷабрдида, ки аз ҷиҳати моддӣ ё аз ҷиҳати дигар тобеи гунаҳгор мебошад, гунаҳгор доништа шуда, ба муҳлати панҷ сол ба ҷазои маҳрумӣ аз озодӣ маҳкум карда шуда, бо татбиқи моддаи 71 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ду сол муҳлати санҷишӣ муайян карда шудааст.

Ёрдамчии прокурори ноҳияи Р. нисбати Ҷ.Ш. бо қарор аз 21 сентябри соли 2019 бо моддаи 109 қисми 2 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои «бо роҳи таҳдид, муомилаи бераҳмона ё пастзании мунтазами шаъну эътибори шахси ҷабрдида, ки аз ҷиҳати моддӣ ё аз ҷиҳати дигар тобеи гунаҳгор мебошад» айб эълон намуда, аломати банду басткунандаи «ба сӯиқасди худкушӣ расонидан»-ро нишон намодааст. Дар фикри айбдоркунӣ низ чунин омадааст.

- Ёрдамчии прокурори ноҳияи В. бо қарор аз 26 апрели соли 2019 нисбати И.А.Қ. бо моддаи 109 қисми 2 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаи ҷиноятӣ оғоз намудааст, ки охириин моҳи феввали соли 2012 бо А.Ч.Қ. оиладор шуда, дар давоми зиндагониашон дидаю доништа, ки ӯ аз ҷиҳати моддӣ ба ӯ тобеъ аст, бо асосҳои ночиз мунтазам муносибати бераҳмона карда, дар назди аъзоёни хонаводааш шаъну эътибори ӯро паст мезадааст. И.А.Қ. 14 апрели соли 2019 дар хонашон вайро лату кӯб мекунад, ки

дар натиҷа А.Ч.Қ. бо мақсади худкушӣ маҳлули сирко нӯшида, баданашро захролуд мекунад, ки ба дараҷаи вазнини саломатӣ мансуб мебошад.

Тафтишоти пешакӣ кирдори И.А.Қ.-ро бо моддаи 109 қисми 2 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон дуруст банду баст кардааст.

Аммо суди марҳилаи якум кирдори номбурдаро бо моддаи дар боло зикргардида, нодуруст (бо роҳи муомилаи бераҳмона ё пастзании мунтазами шаъну эътибори шахси чабрдида ба худкушӣ ё сӯикасди худкушӣ расонидани шахс, ки аз ҷиҳати моддӣ ё аз ҷиҳати дигар тобеи гунаҳгор мебошад) банду баст кардааст, аломати банду басткунандаи «ба худкушӣ расонидан»-ро зиёдатӣ айб эълон кардааст.

Мувофиқи талаботи қисми 3 моддаи 60 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва банди 2-и қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №1 аз 24 феввали соли 2005 «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳо татбиқ намудани асосҳои умумии таъини ҷазо» ҳангоми таъини ҷазо суд принсипи фардикунондани ҷазоро ба асос гирифта, хусусияту дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ҷинояти содиршуда, яъне сабабҳои содир намудани ҷиноят, тарзи амал, шахсияти гунаҳгор, хусусият ва андозаи зарари расонидашуда ва ҳолатҳои, ки ҷазоро сабук ва вазнин мекунанд ба эътибор мегирад.

Банди 9-и қарори Пленуми дар боло номбурда пешбинӣ кардааст, ки мутобиқи моддаи 63 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон таъин намудани ҷазои сабуктар нисбат ба ҷазои бо қонун пешбинишуда танҳо дар сурати мавҷуд будани ҳолатҳои мустасноӣ дар маҷмуъ маълумот оиди шахсияти гунаҳгор имконпазир мебошад. Дар ин маврид ҳамчун ҳолатҳои мустасно, аз ҷумла ҳолатҳои бо қонун ба сифати ҳолатҳои сабуккунандаи ҷазо пешбинишудае, ки дараҷаи

хавфнокии чамъияти чиноятӣ содиршударо моҳиятан кам мекунад, низ эътироф карда шуданашон мумкин аст.

• Суди ноҳияи З. И.У.М.-ро бо моддаи 109 қисми 2 ҚЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои он гунаҳгор донистааст, ки аз моҳи декабри соли 2017 ба тариқи телефон бо ноболиғ Ю.Н., ки дар мактаби таҳсилоти миёнаи умумии №4-и деҳаи Л. ноҳияи З. дар синфи 10 таҳсил мекард, шинос шуда, муносибати ошиқона пайдо кардаанд. И.У.М. аз ин муносибат истифода бурда, аз ҳиссиёти рашк, оиди ҳаёти шахсии ноболиғ Ю.Н. мунтазам маълумот чамъ карда, ҳуқуқҳои ӯро маҳдуд карда, якчанд маротиба ба ҷои зисти охирон рафта, таъкид кардааст, ки ғайр аз ӯ бо дигар ҷавонҳо муносибат накунад.

И.У.М. ба Ю.Н. симкорт ва телефони мобилӣ харида, рафтор ва зиндагии ӯро таҳти назорат мегирад. Ин рафторҳои И.У.М. ба ноболиғ Ю.Н. хуш наомада, ӯ ба зангҳои телефони И.У.М. ҷавоб надода, меҳодад муносибаташро қатъ кунад. Баъд аз ин, И.У.М. якчанд маротиба ба хонаи истиқомати ноболиғ Ю.Н. ва як маротиба ба муассисаи таҳсилотие, ки вай дар он ҷо таҳсил мекард рафта, таҳдид мекунад, ки дар сурати бо ӯ қатъ намудани муносибаташ, дар деҳашон хабарҳои бадномкунандаи шаъну эътиборашро паҳн мекунад.

Инчунин, барои рафтан ба рӯзҳои ид, концерт, сайругашт, иштирок дар чорабиниҳои мактабӣ монет мешавад, ки аз ин рафтори И.У.М. ноболиғ Ю.Н. дилгир шуда, ба ӯ таъкид мекунад, ки дигар ба вай занг назанад ва ба ҳоли худ гузорад. И.У.М. ноболиғ Ю.Н.-ро якчанд маротиба огоҳ мекунад, ки дар ҳолати бо ӯ муносибаташро қатъ кардан маблағе, ки дар вақти муносибаташон сарф намуда буд ва он зиёда аз 3000 (се ҳазор) сомонӣ мебошад барқарор намояд. Боз таҳдид мекунад, ки расмҳои ба шабакаи интернетӣ гузошта, обрӯяшро паст хоҳад кард.

Аз ин таҳдидҳои пайдарҳами судшаванда И.У. ноболиғ Ю.Н.Э. тоқат карда натавониста, 15 апрели соли 2019 тахминан соатҳои 15:30 дақиқа дар оғилхонаи ҳавлии истиқоматиашон даст ба худовезӣ зада, вафот мекунад, ки онро хулосаи ташҳиси судӣ-тиббии часад аз 20 апрели соли 2019 таҳти №7 тасдиқ мекунад.

Бо ҳукми суди ноҳияи З. аз 6 августи соли 2019 И.У.М. бо моддаи 109 қисми 2 ҚҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор доништа шуда, ба муҳлати 5 солу 6 моҳ ба ҷазои маҳруми аз озодӣ бо нигоҳ доштан дар колонияи ислоҳии дорони низомаш пурзӯр маҳкум карда шудааст.

Бо таъиноти коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятии суди вилояти С. аз 2 октябри соли 2019 ҳукми мазкур нисбати И.У.М. бо моддаи 109 қисми 2 ҚҚ тағйир дода шуда, бо дастрасии моддаи 63 Кодекси мазкур ҷазо дар намуди маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати як сол таъин кардааст.

Раводиди моддаи 109 қисми 2 ҚҚ таъини ҷазоро дар намуди маҳрум кардан аз озодӣ ба муҳлати аз 5 то 8 сол пешбинӣ менамояд.

- Суди ноҳияи Ш. бо ҳукм аз 20 августи соли 2019 судшаванда А.М.П.-ро бо моддаи 109 қисми 2 ҚҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои мунтазам муносибати бераҳмона карда, лату кӯб ва таҳқир намуда, шаъну шарафи ҷабрдидаро паст задан гунаҳгор доништа, ба муҳлати 5 (панҷ) сол аз озодӣ маҳрум карда, бо татбиқи моддаи 71 ҚҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷазои таъиншуда шартан татбиқ карда нашуда, ба ӯ 2 сол муҳлати санҷишӣ муқаррар кардааст.

- Ба ҳамин монанд, бо ҳукми суди ноҳияи Д. аз 23 апрели соли 2019 А.Ж.Ҷ. бо моддаи 109 қисми 2 ҚҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор доништа шуда, бо татбиқи моддаи 63 ҳамин Кодекс ҷазо дар намуди маҳрум сохтан аз

озодӣ ба муҳлати 1 сол бо нигоҳ доштан дар колонияи ислоҳии дорои низомаш пурзӯр чазо таъин кардааст.

Раводиди моддаи 109 қисми 2 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон чазоро танҳо дар намуди маҳрум кардан аз озодӣ ба муҳлати аз 5 то 8 сол пешбинӣ менамояд.

Ҳолати қор: А.Ж.Ч. бо шахрванд Ч.Қ.Қ. 10 ноябри соли 2017 оила барпо намуда, бо ҳар баҳона ҷангу ҷанҷол карда, нисбати ҳамсараш мунтазам муомилаи бераҳмона карда, шаъну шарафашро дар назди аҳли оилашон паст зада, таҳқир мекардааст.

А.Ж.Ч. дар ҳузури ҳамсараш Ч.Қ.Қ. бо дӯстдоштааш Ҷ.М.А. муддатҳои тулонӣ бо телефон сухбатҳои ошиқона карда, аҳд намудааст, ки дигар бо ҳамсараш Ч.Қ.Қ. дар оянда мақсади зиндагонӣ карданро надорад ва дар рӯзҳои наздик аз ӯ ҷудо шуда, бо вай хонадор мешавад. Бо ин роҳ дар назди дӯстдоштааш обрӯй ва шаъну эътибори ҳамсарашро паст задааст.

Ч.Қ.Қ. баъди чунин муносибатҳои бераҳмонаи А.Ж.Ч. мақсади худовезӣ намуда, пинҳонӣ аз аҳли оилаи шавҳараш ба фермаи вайронаи беодам, ки дуртар аз манзили истиқоматиашон ҷойгир будааст, рафта худашро дар шифти фермаи мазкур овехта, ба ҳалокат расидааст.

- Суди ноҳияи Т. бо ҳукмаш аз 07 июни соли 2019 М.Ё.М.-ро бо моддаҳои 170 ва 109 қисми 2 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор дониста, бо татбиқи моддаи 63 ҳамин Кодекс чазоро дар намуди ҷарима ба андозаи 1000 (як ҳазор) нишондиханда барои ҳисобҳо баробар ба 55 000 (панҷову панҷ ҳазор) сомонӣ таъин кардааст.

Ҳолати қор: М.Ё.М. моҳи октябри соли 2010 бо С.М.С. оила барпо намуда, ақди никоҳашонро дар мақомоти САҲШ-и ноҳияи Т. ба расмият дароварда, тахминан моҳҳои сентябр-октябри соли 2014 боз бо шахрванд А.З.М. тариқи

динӣ оила барпо карда, дар як вақт бо ду зан бо пешбурди хоҷагии умумӣ зиндагонӣ мекардааст.

Соли 2014 байни М.Ё.М. ва С.М.С. бинобар сабаби зани дуом гирифтаниш муноқиша сар зада, номбурда мунтазам шаъну эътибори ҷабрдида С.М.С.-ро, ки ҳамчун ҳамсар аз ҷиҳати моддӣ тобеи М.Ё.М. буд, паст задааст, ки охири санайи 08 июни соли 2017 тахминан соатҳои 20-21 дар манзили истиқоматии шавҳараш воқеъ, дар деҳаи Ф. ноҳияи Т. бо роҳи истеъмоли доруи зидди муш «мишяк» даст ба худкушӣ задааст.

Баъди шифо ёфтаниш судшаванда М.Ё.М. муомилаи бераҳмонашро қатъ накарда, бо суханони таҳқиромез мунтазам шаъну эътибори номбурдаро паст задааст, ки ҷабрдида маротибаи дуввум санайи 27 январи соли 2019 тахминан соати 12:30 дақиқа дар манзили истиқоматии волидонаш, воқеъ дар суроғаи дар боло овардашуда тақроран бо роҳи истеъмоли доруи зидди муш «мишяк» даст ба худкушӣ зада, заҳролуд шудааст, ки бо ёрии духтурони беморхонаи марказии ноҳияи Т. наҷот ёфтааст.

• Бо ҳукми суди ноҳияи Т. аз 21 январи соли 2019 Ш.С.З. бо моддаи 109 қисми 1 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор доништа шуда, маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати се сол ҷазо таъин карда шуда, бо татбиқи моддаи 71 ҳамин Кодекс ҷазои таъиншуда, шартан татбиқ карда нашуда, ба ӯ як сол муҳлати санҷишӣ муқаррар карда шудааст.

Прокурори ноҳияи Т. 20 октябри соли 2018 нисбати Ш.С.З. бо аломатҳои қисми 2 моддаи 109 ҚҶ парвандаи ҷиноятӣ оғоз кардааст.

Ҳолати қор: Ш.С.З. соли 2013 писараш Ш.С.И.-ро бо шаҳрванд Б.М.Ҳ. оиладор намуда, ҳамчун келин ба хонааш овардааст. Дар давоми зиндагӣ Ш.С.З. аз рӯи ҳиссиёти бадбинӣ нисбати келинаш Б.М.Ҳ. бо ҳар баҳона ҷангу ҷанҷол ва таҳдид мекардааст, ки писараш ӯро талоқ додааст.

Инчунин, нисбати номбурда муносибатҳои берахмона ва таҳқиромез аз қабилӣ лату кӯб карда, дарди ҷисмонӣ расонида, фолбину муллобоз гуфта, шаъну шарафашро паст зада, ҳар вақте писараш ба Федерасияи Россия мерафтааст, номбурдаро аз хонааш пеш карда, ба хонаи падару модараш мефиристодааст. Аз ин муносибати хушдоманаш Ш.С. Б.М. тоқат накарда, рӯзи 5 ноябри соли 2018 соати 08:00 дақиқа дар дохили ҳаммомхонаи манзили истиқомати Ш.С. доруи навъи «Ниотседол» истеъмол ва бо ин роҳ сӯиқасди худкушӣ карда, аз ҷониби хонавода дар ҳолати беҳушӣ дарёфт гардида, баъди кӯмаки тиббӣ начот ёфтааст.

Санай 10 декабри соли 2018 муфаттиши прокуратураи ноҳияи Т. кирдори Ш.С.З.-ро бо қисми 2 моддаи 109 ҚҶ бинобар набудани аломати таркиби ҷиноят қатъ карда, кирдори ӯро бо аломатҳои қисми 1 моддаи 109 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон банду баст кардааст. Ҳоло он ки бояд кирдори охирин аз моддаи 109 қисми 2 ба моддаи 109 қисми 1 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида, аз нав банду баст карда мешуд.

Фикри айбдоркунӣ нисбати Ш.С.З. дар содир намудани ҷинояти дар моддаи 109 қисми 1 ҚҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинигардида 14 декабри соли 2018 аз ҷониби прокурори ноҳияи Т. тасдиқ гардида, барои моҳиятан баррасӣ намудан санаи 28 декабри соли 2018 ба суди ноҳияи мазкур ворид шудааст.

Дар қабати парвандаи мазкур дар саҳифаи 37 гузориши ёрдамчии прокурори ноҳияи Т. оид ба анҷом расидани муҳлати мавод оид ба сӯиқасди худкушӣ даст задани Б.М. ва дароз намудани муҳлати санҷиши маводи мазкур мавҷуд мебошад.

Дар сархатҳои 1 ва 2 қисми 5-и моддаи 145 ҚМҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон дарҷ гардидааст:

Қарор оид ба ариза ва иттилоот дар бораи ҷиноят бояд дар муҳлати на дертар аз 3 шабонарӯз аз лаҳзаи гирифтани ариза ва иттилоот қабул карда мешавад.

Дар ҳолатҳои зарурӣ прокурор барои гирифтани нишондоди иловагии шахси аризадиҳанда, талаб карда гирифтани ҳуччатҳо, азназаргузаронии ҷои ҳодиса ин муҳлатро то даҳ шабонарӯз дароз карда метавонад.

Вале аз тарафи прокурори ноҳияи Т. бархилофи талаботи сархати 5 моддаи 145 КМҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон гузориши ёрдамчии прокурори ноҳияи Т. оид ба дароз намудани муҳлати санҷиши мавод тасдиқ карда нашуда, муҳлати санҷиш дароз карда нашудааст.

Ҷабрдида Б.М. дар рафти тафтишоти пешакӣ нишондод додааст, ки аз ҷиҳати моддӣ тобеи хушдоманаш Ш.С. буда, маводи хӯрокарро дар анҷомхона маҳкам карда, мунтазам ўро таҳқир карда, аз хӯрок маҳрум намуда, аз хона пеш мекардааст. Ин ҷо бояд ҳаракатҳои Ш.С. бо моддаи 109 қисми 2 КҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон банду баст мешуд, чунки шавҳараш ҷабрдида Б.М. – Ш.С. дар Федератсияи Россия ба муҳоҷирати меҳнатӣ рафта буд ва ў дар тарбия ва таъмини гунаҳгор Ш.С. қарор дошт.

Бояд қайд кард, ки раводиди моддаи 109 қисми 2 КҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон таъини ҷазоро танҳо дар намуди маҳрум кардани аз озодӣ ба муҳлати аз 5 то 8 сол пешбинӣ менамояд.

- Мисоли дигар, прокуратураи ноҳияи Ё. нисбати С.С.И. бо моддаҳои 109 қисми 2 ва 170 КҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои он парвандаи ҷиноятӣ оғоз кардааст, ки С.С.И. 21 феввали соли 2009 бо Ш.М.А. оила барпо намуда, аз зиндагии якҷояшон соҳиби чор фарзанд гардидаанд.

Ў дар давоми зиндагии якҷояшон нисбати Ш.М.А. бо ҳар баҳона мунтазам муомилаи бераҳмона карда, охиринаро мавриди лату кӯб қарор дода, бо суханҳои таҳқиромез

шаъну эътиборашро, ки аз чиҳати моддӣ тобеи ӯ буд, паст мезадааст.

Дар баробари лату кӯб намудан ва мунтазам шаъну эътибори ҳамсараш Ш.М.-ро паст задан, аз чиҳати моддӣ ҳамсар ва фарзандони худро таъмин намекардаст, ки ҳолати мазкур боиси бо хиҷолат аз хонаи волидон ва хешу табораш чандин маротиба овардани маводи хӯрокворӣ гардидааст.

Аз ин муносибати бераҳмона ва пастзании мунтазами шаъну эътибор ҳамсараш Ш.М. тоқат накарда, 03 апрели соли 2019 соати 13 дар ошхонаи хонаи истиқоматиаш бо роҳи худовезӣ худкушӣ намуда, ба ҳалокат расидааст.

Бо ҳукми суди ноҳияи Ё. аз 13 августи соли 2019 С.С.И. бо моддаҳои 109 қисми 2 ва 170 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор доништа шуда, бо татбиқи моддаи 63 ҳамин Кодекс бо моддаи 109 қисми 2 КҶ чазо дар намуди маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати 1 сол ва бо моддаи 170 КҶ чазо дар намуди ҷарима ба андозаи 1000 (як ҳазор) нишондиҳанда барои ҳисобҳо баробар ба 55 000 (панҷову панҷ ҳазор) сомонӣ таъин карда шудааст.

Коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятии суди вилояти Х. бо таъинот аз 25 сентябри соли 2019 ҳукми мазкурро бетағйир монондаст.

Бо таъиноти маҷлиси судии суди ноҳияи Ё. аз 18 ноябри соли 2019 С.С.И. дар асоси талаботи сархати чоруми қисми 2 моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи авф» аз 25 октябри соли 2019 таҳти №1648 аз адои чазои боқимонда озод карда шудааст.

Мутобиқи сархати чоруми қисми 2 моддаи 11 ҳамин Қонун иҷроӣ қонуни мазкур ба зиммаи мақомот ва муассисаҳои зерин гузошта шудааст, судҳо нисбати маҳкумшудагонро, ки ба чазои ҷарима маҳкум шудаанд бо пешниҳоди иҷроии Хадамоти иҷроӣ назди Ҳукумати

Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷониби суде, ки ҳукм баровардааст, татбиқ мегардад.

Қисми 1 сархати дуюми моддаи 9-и ҳамин Қонун муқаррар кардааст, ки моддаҳои 1, 2, 4 ва 6 қонуни зикргардида нисбати шахсоне, ки барои ҷиноятҳои зерин ба ҷавобгариӣ ҷинояти кашида шудаанд ё маҳкум гардидаанд, ба истисноӣ занон ва ноболиғон татбиқ карда намешавад:

-барои ҷиноятҳои пешбиниамудаи қисми 2 моддаи 109 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (таҳрири соли 1998).

Аммо суди ноҳияи Ё. бархилофи талаботи моддаи 9-и Қонуни дар боло зикргардида, таъиноти мазкурро қабул кардааст.

Ҳамчунин, дар саҳифаи 158 парвандаи ҷиноятӣ дастхати айбдоршаванда С.С. оиди гирифтани нусхаи фикри айбдоркунӣ мавҷуд мебошад, ки санаи кай гирифтани он маълум нест.

Ҳолатҳои нишондода дар маҷмӯ аз ҷониби суд нодуруст татбиқ шудани қонуни ҷиноятӣ ва ба таври ҷиддӣ вайрон кардани қонуни муҳофизати ҷиноятӣ мебошад.

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло,

П Е Ш Н И Ҳ О Д К А Р Д А М Е Ш А В А Д:

Маълумотномаи ҷамъбасти мазкур дар машғулияти семинарии судяҳои судҳои ҷумҳурӣ мавриди муҳокима қарор дода шавад;

Барои пешгирии содиршавии чунин ҷиноятҳо ба Кумитаи занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти иҷроияи маҳаллии шаҳр ва ноҳияҳое, ки дар он ҷойҳо ҷиноятҳои номбурда содир гардидаанд, пешниҳод ирсол карда шавад.

Ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои муҳокимаи камбудихои содиркардаи мақомоти
тафтишоти пешакии шахру ноҳияҳо, пешниҳод
фиристонидани шавад.

**Коллегияи судӣ оид
ба парвандаҳои ҷиноятӣ Суди Олӣ**

Ч А М Ъ Б А С Т И

амалияи судӣ вобаста ба баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурии майдаавбошӣ, ки аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ баррасӣ карда шудаанд

Дар асоси банди 13-и нақшаи кории Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар нисолаи дуҷуми соли 2020 аз ҷониби коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурии Суди Олӣ ҷамъбасти таҷрибаи судии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурии дар моддаи 460 (майдаавбошӣ) КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинигардида, ки аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ дар солҳои 2018, 2019 ва нисолаи якуми соли 2020 баррасӣ гардидаанд, гузаронида шуд.

Бояд қайд кард, ки қонунгузори ҳуқуқвайронкунии маъмури бо тақя ба муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тадриҷан амали худро ба ҷараёни рушду инкишофи системаи ҳуқуқии мамлакат, ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои шаҳрванд - инсон, волоияти қонун ва таҳкими ҳокимияти судӣ нигаронидааст.

Саривақт, ҳаматарафа, пурра, холисона ва воқеъбинона муайян кардани ҳолатҳои қор доир ба ҳар як парванда, ҳаллу фасли он мутобиқи қонунгузорӣ, таъмини иҷрои қарори қабулшуда, инчунин муқаррар намудани сабабу омил ва ҳолатҳое, ки ба содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмури мусоидат менамоянд, пешгирӣ кардани ҳуқуқвайронкунии маъмури, дар рӯҳияи риояи қонунҳо, тарбия намудани шаҳрвандон ва таҳкими қонуният аз муҳимтарин вазифаҳои пешбурди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури мебошанд.

Пешбурди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ, шахсони мансабдор ва баррасии онҳо аз ҷониби судяҳо, ки ваколати

баррасии чуни парвандахоро доранд, тибки талаботи Кодекси муурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Қайд кардан ба маврид аст, дар моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дашном додан, ба таври таҳкиромез дарафтодан ба одамон, ҳамчунин содир намудани дигар кирдорҳои ба ин монанд, ки тартиботи ҷамъиятӣ ва осудагии одамонро халалдор мекунад, ҷавобгарии маъмури дар намуди ҷарима ба андозаи аз ҳафт то даҳ нишондиханда барои ҳисобҳо ё ҳабси маъмури ба муҳлати аз панҷ то понздаҳ шабонарӯз пешбинӣ гардидаст.

Тибки талаботи моддаи 93-и КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқвайронкунии маъмурии дар модда 460-и КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинигардида тобеияти судӣ дошта, аз ҷониби судяҳо баррасӣ мегарданд.

Мувофиқи талаботи қисми 2-и моддаи 47-и КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳабси маъмури ҷудо нигоҳ доштани ҳуқуқвайронкунанда аз ҷамъият буда, ба муҳлати аз як то понздаҳ шабонарӯз муқаррар гардида, аз тарафи судя таъйин карда мешавад.

Зимни гузаронидани ҷамъбасткунии мазкур ва таҳлили ҳисоботҳои оморӣ муайян гардид, ки аз ҷониби судҳои ҷумҳури;

дар соли 2018

- бо моддаи 460 нисбати 3348 нафар парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури баррасӣ шуда, нисбати 2573 нафар ҳуқуқвайронкунандагон ҷазои ҷарима ба маблағи 767455 сомонӣ, нисбати 747 нафар ҷазои ҳабси маъмури таъйин карда шуда, 38 парванда қатъ, 223 парванда барои барасмиятдарории нав баргардонида шуда, 244 парванда дар муурофияи сайёри судӣ баррасӣ гардида ва вобаста ба 420 парванда таъинотҳои хусусӣ бароварда шудааст.

дар соли 2019

- бо моддаи 460 нисбати 3791 нафар парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури баррасӣ шуда, нисбати 2698 нафар ҳуқуқвайронкунандагон ҷазои ҷарима ба маблағи 881083 сомонӣ, нисбати 1092 нафар ҷазои ҳабси маъмури таъин карда шуда, 42 парванда қатъ, 193 парванда барои барасмиятдарории нав баргардонида шуда, 350 парванда дар муҳофизати сайёри судӣ баррасӣ гардида ва вобаста ба 466 парванда таъинотҳои хусусӣ бароварда шудааст.

дар нимсолаи якуми соли 2020 бошад

- бо моддаи 460 нисбати 1491 нафар парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури баррасӣ шуда, нисбати 1050 нафар ҳуқуқвайронкунандагон ҷазои ҷарима ба маблағи 362481 сомонӣ, нисбати 437 нафар ҷазои ҳабси маъмури таъин карда шуда, 13 парванда қатъ, 87 парванда барои барасмиятдарории нав баргардонида шуда, 129 парванда дар муҳофизати сайёри судӣ баррасӣ гардида ва вобаста ба 227 парванда таъинотҳои хусусӣ бароварда шудааст.

Таҳлилҳои омории дуҷониби соли дар боло овардашуда аз он шаҳодат медиҳад, ки шумораи баррасии парвандаҳои маъмури вобаста ба майдаавбошӣ дар судҳои ҷумҳури ба тариқи назаррас каму зиёд нашудаанд.

Ҳангоми гузаронидани ҷамъбасткунии мазкур бо моддаи 460-и КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон (майдаавбошӣ) зиёда аз 1000 парвандаҳои маъмури, ки аз ҷониби судҳои ҷумҳури баррасӣ гардида буданд, мавриди санҷишу омӯзиш қарор гирифтанд.

Зимни омӯзиши парвандаҳои маъмури дар боло зикргардида муайян гардид, ки судяҳо дар вақти баррасии ин намуди парвандаҳо асосан меъёрҳои моддӣ ва муҳофизатии КҲМ, КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистонро дуруст татбиқ мекунанд, лекин дар баробари ин муайян гардид, ки дар баъзе ҳолатҳо судяҳо ҳангоми баррасӣ ва шахсони

мансабдори ваколатдор бошад, ҳангоми барасмиятдарории ин гуна парвандаҳои маъмури ба як қатор камбудихои чиддӣ роҳ додаанд.

Бо омӯзиши парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон (майдаавбошӣ) муайян гардид, ки асосан ин гуна парвандаҳо аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдори ШВКД-и шахру ноҳияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон оғоз ва ба расмият дароварда мешаванд. Ҳангоми омӯзиши парвандаҳои маъмури дар боло зикргардида муайян гардид, ки зимни барасмиятдарории парвандаҳо аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдор ба камбудихои чиддии муурофиавӣ роҳ додаанд.

Мувофиқи талаботи қисми 5 моддаи 79 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шахсони воқеӣ, мансабдор ё намояндаи шахси ҳуқуқӣ, ки нисбати онҳо парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури оғоз карда шудааст, инчунин ба ҷабрдида тибқи дастхат нусхаи протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмури супорида мешавад.

Ҳангоми гузаронидани ҷамъбаस्तкунӣ ва омӯзиши парвандаҳои категорияи мазкур муайян гардид, ки меъёри дар боло зикргардидаи қонун зимни тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмури аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдори ШВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шахру ноҳияҳо зимни барасмиятдарории парвандаҳо риоя карда нашудаанд.

Мисол: аз ҷониби нозирӣ минтақавии ШВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ноҳияи Х. нисбати Қ.И.У. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон (майдаавбошӣ) рӯзи 09 сентябри соли 2019 протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмури тартиб дода шуда, охири бӯ протокол шинос карда нашуда, нусхаи он ба ҳуқуқвайронкунанда супорида нашудааст. Бӯ ин асосҳо суд мебоист парвандаро барои

барасмиятдарории нав ба ШВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ноҳияи Х. бармегардонид. Ба ҳамаи ин камбудихои чиддии муурофиавӣ нигоҳ накарда, суд Қ.И.У.-ро бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор дониста, ба ӯ ҷазои ҳабси маъмурӣ таъин намудааст.

Тибқи талаботи моддаи 84 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ фавран баъди ошкор кардани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода мешавад. Ҳангоми зарурати ба таври иловагӣ муайян кардани ҳолатҳои парванда ё маълумот дар бораи шахсони воқеӣ, мансабдор ё ҳуқуқӣ, ки нисбати онҳо парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз мегардад, протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ на дертар аз се шабонарӯзи баъди ошкор кардани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода мешавад.

Ин муқаррароти қонун зимни барасмиятдарории парвандаҳо дар баъзе ҳолатҳо аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдори ШВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳру ноҳияҳо риоя нагардида, протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ баъди муддати зиёд пас аз муруҷиати шаҳрвандон тартиб дода шудааст.

Чунончӣ, аз тарафи шаҳрванд Х.Н.Т. рӯзи 8 августи соли 2019 ба ШВКД ноҳияи З. оид ба кирдори ғайриҳуқуқии С.Х. ариза ворид шудааст. Нозирӣ минтақавии ШВКД дар ноҳияи З. бошад, баъди гузаштани 19 рӯз, яъне 27 августи соли 2019 нисбати С.Х. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб додааст. Зимни баррасии парванда вобаста ба кашол додани муҳлати тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ягон чораандешӣ карда нашудааст.

Ба ҳамин монанд мисоли дигар: Аз ҷониби нозирӣ минтақавии ШВКД дар ноҳияи З. рӯзи 13 сентябри соли 2019 нисбати С.И.У. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии

Тоҷикистон протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода, парвандаи маъмурӣ оғоз кардааст. Парванда бо вайрон кардани муҳлати се рӯзи дар Қонун пешбинигардида рӯзи 19 сентябри соли 2020 ба суди ноҳияи 3. ирсол карда шудааст.

Ҷамчунин, бо омӯзиши парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбати Ш.Б.Я. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардид, ки муроҷиати шаҳрванд Ш.Н.Н. ба ШВКД дар шаҳри И. рӯзи 18 март соли 2019 ворид шуда, нозири минтақавии ШВКД дар шаҳри И. пас аз 16 рӯз, яъне рӯзи 4 апрели соли 2019 нисбати Ш.Б.Я. протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб додааст. Худи ҳамон рӯз муовини сардори ШВКД-1 дар шаҳри И. нисбати Ш.Б.Я. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз намудааст. Дар натиҷа меъёрҳои моддаҳои 84 ва 80 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон оиди дар муҳлати се шабонарӯз пас аз ошкор намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва дар давоми се рӯз ба суд ирсол намудани парванда риоя нашудааст.

Ба ҳамин монанд мисоли дигар: Нозири минтақавии ШВКД дар шаҳри Х. аризаи шаҳрванд У.М.Б.-ро оиди мавриди лату кӯб шуданаш, ки рӯзи 13 августи соли 2019 ба ШВКД ворид шудааст, барои санҷиш қабул карда, пас аз 12 рӯз, яъне 25 августи соли 2019 нисбати Н.Б. протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода, бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз намудааст. Ҷамин тарик, меъёрҳои моддаҳои 84 ва 80 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон оиди дар муҳлати се шабонарӯз пас аз ошкор намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва дар давоми се рӯз ба суд ирсол намудани парванда риоя нашудааст.

Инчунин, бо омӯзиши парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбати А.С.С. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардид, ки номбурда ҳуқуқвайронкуниро санаи 15 сентябри соли 2019 содир карда, он рӯзи 16 сентябри соли 2019 дар ШВКД шаҳри Т. ба қайд гирифта шудааст. Аз ҷониби нозирӣ минтақавӣ баъди гузаштани 14 рӯз, яъне 30 сентябри соли 2019 нисбати А.С.С. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода, парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз кардааст. Дар баёнотҳои ҷабрдида ва шоҳидон санаи навиштани онҳо дарҷ нагардида, маводи парвандаи мазкур нодуруст ба расмият дароварда шуда, оиди фаҳмонидани ҳуқуқу уҳдадорихоӣ ҳуқуқвайронкунда талаботҳои КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода гардидааст. Зимни баррасии парванда камбудию хатогиҳои зикргардида муайян карда шуда бошад ҳам, нисбат ба онҳое, ки ба камбудӣ роҳ додаанд, ҷораандешӣ карда нашудааст.

Ҳамчунин қайд кардан ба маврид аст, ки дар баъзе ҳолатҳо зимни барасмиятдарории парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз тарафи кормандони масъули ШВКД дар шаҳру ноҳияҳо дар тартиб додани санадҳои мурофиавӣ, алалхусус протоколҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва қарорҳо дар бораи оғоз намудани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ беъятиной зохир гардида, ин санадҳо аксаран бо имлоҳои нофаҳмо ва дохил намудани ислохот тартиб дода шудаанд.

Мисол, парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбати Қ.Ф.А. аз ҷониби нозирӣ минтақавӣ ШВКД дар шаҳри П. ба расмият дароварда шуда, санадҳои мурофиавӣ бо ислоҳоти зиёд таҳия гардидаанд. Дар натиҷа нофаҳмиҳоро дар санаҳои содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва тартиб додани протоколу оғоз намудани

парванда ба амал овардаанд. Ҳангоми баррасии ин парванда аз ҷониби судя камбудию хатогиҳои зикргардида муайян карда шуда бошад ҳам, нисбат ба нозири минтақавии ШВКД дар шаҳри П., ки ба камбудихо роҳ додааст, чораандешӣ карда нашудааст.

Тибқи талаботи қисми 3-и моддаи 145 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон агар ҳангоми баррасии судии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ муқаррар карда шавад, ки зимни барасмиятдарорӣ, тафтишоти маъмурӣ ва баррасии он муқаррароти ҳамин Кодекс ва дигар санадҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон риоя нашудаанд, судя ҳуқуқ дорад нисбат ба онҳое, ки ба камбудӣ роҳ додаанд, таъиноти хусусӣ ирсол намояд.

Мувофиқи қисми 6 моддаи 29 КМҲМ иштироки ҳимоятгар дар пешбурд ва баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳатмист, агар дар ин бора ҳуқуқвайронқунанда дархост пешниҳод намояд, ё ин ки забони пешбурди муурофиаро надонад.

Тибқи талаботи қисми 2-и моддаи 35-и КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон тарҷумон аз тарафи судя, мақоми ваколатдори давлатӣ (шахси мансабдор), ки парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар пешбурди ӯ қарор дорад, таъин карда мешавад.

Ҳамчунин, бо омӯзиш ва ҷамъбасти амалияи судии баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардид, ки ин талаботи Қонун дар баъзе мавридҳо аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдор зимни барасмиятдарории парвандаҳои маъмурӣ ва аз ҷониби судяҳо ҳангоми баррасии ин гуна парвандаҳо риоя нагардидааст.

Мисол, аз ҷониби нозири минтақавии ШВКД дар шаҳри Н. нисбати шахрванд Х.В.Г., ки миллаташ тотор мебошад, санаи 10 октябри соли 2019 протоколи

хуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода, аз ҳамин сана сардори ШВҚД дар шаҳри Н. нисбати Х.В.Г. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаи хуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз намудааст. Зимни барасмиятдарории парванда, гирифтани баёноти хуқуқвайронкунанда, тартиб додани протоколи хуқуқвайронкунии маъмурӣ Х.В.Г. бо тарҷумон ва ҳимоятгар таъмин карда нашудааст.

Ба ҳамин монанд мисоли дигар: Аз ҷониби нозири минтақавии ШВҚД дар шаҳри Р. нисбати А.С.А., ки миллаташ рус мебошад, санаи 27 ноябри соли 2019 протоколи хуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода, аз ҳамин сана сардори ШВҚД дар шаҳри Р. нисбати А.С.А. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаи хуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз намудааст. Зимни барасмиятдарории парванда, гирифтани баёноти хуқуқвайронкунанда, тартиб додани протоколи хуқуқвайронкунии маъмурӣ А.С.А. бо тарҷумон ва ҳимоятгар таъмин карда нашудааст.

Омӯзиши парвандаҳои маъмурӣ нишон дод, ки барои баргараф кардани камбудихои дар боло ҷойдошта аз тарафи судяҳо чораандешӣ карда нашудааст.

Нодуруст банду баст кардани кирдори хуқуқвайронкунандагон

Бо омӯзиш ва ҷамъбасти амалияи судии баррасии парвандаҳои хуқуқвайронкунии маъмурӣ бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардид, ки дар баъзе мавридҳо аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдор зимни барасмиятдарории парвандаҳои маъмурӣ ва аз ҷониби судяҳо ҳангоми баррасии ин гуна парвандаҳо ба кирдори хуқуқвайронкунандагон баҳои дурусти хуқуқӣ намода, кирдори онҳоро нодуруст банду баст намудаанд.

Қайд кардан ба маврид аст, ки барои риоя накардани талаботи қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила, яъне содир намудани кирдори қасдонаи дорои хусусияти ҷисмонӣ, рӯҳӣ ё иқтисодӣ ё таҳдиди содир намудани онҳо дар муносибатҳои оилавӣ, агар ин кирдор боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои аъзои оила гардад, хангоми набудани аломатҳои ҷиноят, дар моддаи 93¹ КҲМ Қумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии маъмурии пешбинӣ гардидааст.

Зимни омӯзиши парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурии бо моддаи 460 КҲМ Қумҳурии Тоҷикистон муайян гардид, ки бо қарори судия суди ноҳияи П. аз 4 апрели соли 2019 Ю.Э.Н. бо моддаи 460 КҲМ Қумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор доништа, ба ӯ ҷазои ҷабси маъмурии ба муҳлати 10 шабонарӯз таъин карда шудааст. Ӯ барои он ба ҷавобгарӣ маъмурии кашида шудааст, ки рӯзи 3 апрели соли 2019 тахминан соати 18:10 дақиқа дар ҳолати мастӣ дар манзили истиқоматиаш, воқеъ дар ноҳияи П., Ҷамоати деҳоти О., деҳаи Ш. бо оилааш Г.И.Х. ва фарзандонаш ҷангу ҷанҷол карда, бо суханони қабех дашному ҳақоратҳо карда, ин кирдор боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои аъзои оила гардидааст. Дар ин кирдори ҳуқуқвайронкунанда Ю.Э.Н. аломатҳои майдаавбошӣ набуда, балки аломатҳои дар моддаи 93¹ КҲМ Қумҳурии Тоҷикистон пешбинигардида, яъне зӯрварӣ дар оила дида мешаванд.

Мисоли дигар, бо қарори судия суди ноҳияи П. аз 19 июли соли 2019 Ш. Д.Ҷ. бо моддаи 460 КҲМ Қумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор доништа, ба ӯ ҷазои ҷабси маъмурии ба муҳлати 10 шабонарӯз таъин карда шудааст. Ӯ барои он ба ҷавобгарӣ маъмурии кашида шудааст, ки рӯзи 17 июли соли 2019 тахминан соати 14:15 дақиқа дар манзили истиқоматиаш, воқеъ дар ноҳияи П., Ҷамоати деҳоти М.,

деҳаи Э. бо оилааш С.Г.Н. чангу чанчол карда, бо суханони қабех дашному ҳақоратҳо карда, шаъну шарафашро паст задааст, ки ин кирдор боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои аъзои оила гардидааст. Дар ин кирдори ҳуқуқвайронкунанда Ш.Д.Ҷ. аломатҳои майдаавбошӣ набуда, балки аломатҳои дар моддаи 93¹ КҶМ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинигардида, яъне зӯрварӣ дар оила дида мешаванд.

Ба ҳамин монанд мисоли дигар, бо қарори суди суди ноҳияи С. аз 05 апрели соли 2019 Н.Н.А. бо моддаи 460 КҶМ Ҷумҳурии Тоҷикистон гунаҳгор доништа, ба ӯ ҷазои ҳабси маъмурӣ ба муҳлати 10 шабонарӯз таъин карда шудааст. Ӯ барои он ба ҷавобгарӣ маъмурӣ кашида шудааст, ки рӯзи 01 апрели соли 2019 дар ҳолати мастӣ дар манзили истиқоматиаш, воқеъ дар кӯчаи Л. шаҳри Д. бо модараш Н.Ҷ. чангу чанчол карда, бо суханони қабех дашному ҳақоратҳо карда, шаъну шарафашро паст задааст, ки ин кирдор боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои аъзои оила гардидааст. Дар ин кирдори ҳуқуқвайронкунанда Н.Н.А. аломатҳои майдаавбошӣ набуда, балки аломатҳои дар моддаи 93¹ КҶМ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинигардида, яъне зӯрварӣ дар оила дида мешаванд.

Ҷамчунин, бояд қайд кард, ки барои беҳурматӣ нисбат ба суд, яъне қасдан ба суд наомадани даъвогар, ҷавобгар, шохид, ҷабрдида ва шахсе, ки ба ҷавобгариӣ маъмурӣ кашида шудааст, инчунин дигар шахсон ё итоат накардани онҳо ба амри судя ё риоя накардани тартибот ҳангоми маҷлиси судӣ, ҷамчунин барои аз тарафи шахс содир намудани кирдоре, ки аз беъътиноии ошкоро ба суд ё қоидаҳои дар суд муқарраршуда шаҳодат медиҳанд, дар моддаи 528 КҶМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгариӣ маъмурӣ пешбинӣ гардидааст.

Бо омӯзиши парвандаҳои маъмурӣ муайян гардид, ки парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбати С.Х. рӯзи 16 сентябри соли 2019 аз тарафи ШВКД дар ноҳияи Х. бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон оғоз карда шудааст. Ӯ барои он ба ҷавобгарӣ маъмурӣ кашида шудааст, ки ҳамон рӯз дар дохили бинои суди ноҳияи Х. нисбати пристави суд дағалона рафтор намуда, рафти муурофияи судиро зимни баррасии парвандаи ҷиноятӣ халалдор кардааст. Дар ин кирдори ҳуқуқвайронкунанда С.Х. аломатҳои майдаавбошӣ набуда, балки аломатҳои дар моддаи 528 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинигардида, яъне беҳумати нисбат ба суд дида мешаванд.

Аз санксияи пешбинишудаи моддаи пасттар таъин намудани ҷазо

Дар асоси талаботи қисми 5-и моддаи 48-и Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми мавҷуд будани ҳолатҳои истисно, ки ба мақсад ва сабабҳои кирдор вобастаанд, бо назардошти маълумотҳо дар бораи шахси гунаҳгор, инчунин вазъи молумулкӣ ва молиявӣ ӯ оид ба парвандаҳо дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки дар суд мавриди баррасӣ қарор мегиранд, судя метавонад ҷазои маъмурии аз ҳадди ақали пешбининамудаи моддаҳои дахлдори қисми махсуси ҳамин Кодекс пасттарро таъин намояд. Дар ин ҳолат судя, ки парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро баррасӣ менамояд, метавонад ҷазои ба сифати ҷазои ҳатмии иловагӣ пешбинишударо таъин накунад.

Омӯзиши парвандаҳо нишон медиҳад, ки судҳо ин меъёри қонунро дастрас намуда, ба вучуд доштани ҳолатҳои истисноӣ баҳои дурусти ҳуқуқӣ намедиҳанд. Онро вобаста ба кирдори алоҳида мушаххас кушода нишон

намедиханд. Танҳо бо овардани меъёр дар қисми баёнии қарор қонё мегарданд.

Масалан, парвандаҳои маъмурӣ нисбати Т.М. ва У.А. аз ҷониби судьяи суди шаҳри П. баррасӣ гардида, нисбати онҳо бо татбиқи қисми 5 моддаи 48 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳадди ақали пешбининамудаи моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷазои пасттари ҷаримаи маъмурӣ ба андозаи се нишондиханда барои ҳисобҳо таъин намудааст. Дар қарор оид ба ҳолатҳои мустасноӣ, шахсияти гунаҳгор, вазъи молумулкӣ ва молиявии онҳоро мушаххас нишон надода, дар қабати парванда низ ягон маълумотнома оиди ин ҳолатҳо вучуд надорад.

Чунин ҳолат дар суди шаҳри Б. парванда нисбати Х.Б.Ё., дар суди ноҳияи Х. парванда нисбати А.Х. ва дигар судҳои шаҳру ноҳияҳо низ ба назар мерасанд.

Баррасии парвандаҳо дар судҳои марҳилаи кассатсионӣ

Тибқи моддаи 161 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон суди марҳилаи кассатсионӣ аз рӯи шикоят ва эътирози кассатсионӣ қонунӣ, асоснок ва одилона будани қарорҳои судиро месанҷад.

Дар асоси талаботи қисми 3-и моддаи 166 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар суди марҳилаи кассатсионӣ бо иттилооти судьяи маърузақунанда оғоз ёфта, ӯ моҳияти парванда ва вачҳҳои шикоят ё эътирозро баён мекунад. Пас аз маъруза шахсони шикоят ё эътироз арзқарда вачҳҳои худро асоснок мекунад. Дар сурати пешниҳоди маводи иловагӣ раисқунанда ё судьяи маърузақунанда онҳоро эълон мекунад ва барои шиносӣ ба прокурор ва шахсони дар моддаҳои 26-30 Кодекси мазкур

пешбинишуда медиҳад, агар онҳо дар мурофиа иштирок дошта бошанд. Пас аз ин шахси ба ҷавобгарии маъмури кашидашуда, ҷабрдида, ҳимоятгарони онҳо ва намояндагони қонунии онҳо, агар дар мурофиа иштирок дошта бошанд, баёноти медиҳанд. Баъди додани баёноти суд хулосаи прокурорро мешунавад ва барои баровардани таъиноти ба хонаи машваратӣ меравад.

Бо омӯзиш ва ҷамъбасти амалияи судии баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури категорияи дар боло зикргардида муайян гардид, ки дар коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури суди шаҳри Д. парвандаҳо бе иштироки прокурор ва шунидани хулосаи ӯ дар марҳилаи кассатсионӣ баррасӣ гардидаанд.

Масалан, коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури суди шаҳри Д. 2 августи соли 2019 шикояти кассатсионии ҳуқуқвайронкунанда Ш.С.С.-ро аз болои қарори суди суди ноҳияи С. аз 10 июли соли 2019 бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ карда, қарорро бетағйир, шикояти кассатсионии ҳуқуқвайронкунандаро беқаноат монондааст.

Аз маводи парванда ва таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ дида мешавад, ки дар коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури суди шаҳри Д. парвандаи мазкур бархилофи талаботи қисми 3-и моддаи 166 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон бе иштироки прокурор ва шунидани хулосаи ӯ баррасӣ гардидааст.

Зимни гузаронидани ҷамъбасти амалияи судӣ оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури бо моддаи 460 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардид, ки судяҳо на ҳама вақт иҷроиши қарорҳои баровардашонро зери назорат мегиранд. Дар қабати маводи аксари парвандаҳо нусхаи расид оид ба пардохти маблағи ҷарима вучуд доранд, аммо санади оиди иҷроиши қарор дар бораи ҳабси

маъмури вучуд надорад ва иҷроиши қарори баровардашуда дар ин қисм номуайян мондааст.

Ҳолати мазкур аз он шаҳодат медиҳад, ки судяҳо иҷроиши қарорҳои қабулкардашонро дар қисмати иҷроӣ ҷазои ҷабси маъмури назорат накардаанд. Судяҳоро зарур аст, ки иҷроиши қарорҳои баровардашонро дар қисми ҷазои ҷабси маъмури зерӣ назорати қатъӣ гиранд.

Чамъбасти мазкурро ба охир расонида, аз натиҷаи он пешниҳод менамоем, ки ҷиҳати пешгирӣ намудани ҳуқуқвайронкунии маъмури баррасии парвандаҳои маъмури бештар дар муҳофизати сайёри судӣ, дар ҷои қор, таҳсил ё истиқомати ҳуқуқвайронкунандагон ба роҳ монда шаванд.

Ҳамчунин, аз натиҷаи чамъбасти мазкур ҷиҳати пешгирӣ ва бартараф намудани камбудии нуқсонҳои, ки аз ҷониби шахсонӣ мансабдори ваколатдори давлатии барасмиятдорӣ чунин парвандаҳо ва судяҳо зимни баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури роҳ додаанд ва омилҳои, ки ба қонуншиканиҳо дар ин самт мусоидат намудаанд, ба ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод ирсол карда шаванд.

Чамъбасти мазкур ба тавачҷӯи судяҳои судҳои ҷумҳури дар машғулиятҳои семинари, ки дар ВМКБ, вилоятҳои Суғду Хатлон ва шаҳри Душанбе рӯзҳои ҷумъаи охири ҳар моҳ гузаронида мешаванд, расонида шаванд. Инчунин судяҳо таъкид карда шаванд, ки иҷроиши қарорҳои баровардашонро дар қисми ҷазои ҷабси маъмури зерӣ назорати қатъӣ гирифта, ба кирдори ҳуқуқвайронкунандагон баҳои дурусти ҳуқуқи диҳанд.

**Коллегиаи судӣ оид ба парвандаҳои
ҳуқуқвайронкунии маъмури Суди Олӣ**

